

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Portfolio profesního rozvoje Dagmar Vavřínkové

Portfolio of professional development Dagmar Vavřínková

Dagmar Vavřínková

Vedoucí práce: PaedDr. Zdeňka Hanková

Studijní program: Vychovatelství (B7505)

Studijní obor: Vychovatelství (BC-VYCH)

2019

Potvrzení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Portfolio profesního rozvoje Dagmar Vavřínkové potvrzují, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzují, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 29. 6. 2019

Podpis:

Poděkování

Dovoluji si poděkovat paní PaedDr. Zdeňce Hankové za příkladné vedení mé bakalářské práce, za cenné odborné rady, trpělivost, empatii a neutuchající optimismus. Vděčím paní doktorce Hankové za mnohé.

ABSTRAKT

Portfolio profesního rozvoje Dagmar Vavřínkové obsahuje deset povinných částí se závaznou strukturou. Autorčin profesní růst je mapován napříč celým portfoliem. Odbornou esejí se autorka snaží projevit hluboký zájem o stále aktuální téma autority, komunikace a kázně dětí v současném školství. Profesiografický rozbor a případová studie školní družiny umožňuje sledovat obraz autorčiny vychovatelské profese ve školní družině. V přípravě na přímou pedagogickou činnost zúročuje autorka teoretické i praktické znalosti. Autorka zaměřuje své profesní zkušenosti na všestranný rozvoj osobnosti dítěte a smysluplné trávení volného času, rozvíjení zájmů dítěte a jeho dovedností. V předkládané bakalářské práci se autorka opírá o poznatky pedagogiky, psychologie, sociální pedagogiky, sociologie a pedagogiky volného času.

KLÍČOVÁ SLOVA

portfolio, profesní rozvoj, Vychovatelství, školní družina, autorita vychovatele, komunikace s dítětem

ABSTRACT

Dagmar Vavříníková's portfolio of professional development includes ten mandatory parts with a binding structure. Her professional growth is mapped across the entire portfolio. The author shows a deep interest about current issue of authority, communication and discipline of children in contemporary education in essay. The profессиographic analysis and case study of the after-school club forming a comprehensive picture of author's teaching profession in the after-school club. In preparation for direct pedagogical activity author uses theoretical and practical knowledge. Author's professional experience is focused on the versatile development of child's personality, meaningful spending of free time, developing of interests and skills in after-school club. In this bachelor thesis the author relies on the knowledge of pedagogy, psychology, social pedagogy, sociology and pedagogy of leisure time.

KEYWORDS

portfolio, professional development, Education, after-school club, authority of educator, communication with children

OBSAH

1 Předmluva	7
2 Profesní strukturovaný životopis	9
3 Odborná esej	13
4 Seznam prostudované literatury vážící se obsahově k předmětům studia.....	20
5 Konspekt knihy, která studenta ovlivnila či formovala po profesní stránce ...	21
6 Profesiografický rozbor vychovatele ve školní družině	33
7 Případová studie školní družiny jako školského zařízení	46
1 Charakteristika školní družiny	47
2 Struktura Výchovně vzdělávacího programu pro školní družinu	49
3 Struktura Vnitřního řádu školní družiny	54
4 Faktory a jejich využití k pozitivnímu fungování výchovně vzdělávací úlohy školní družiny	60
8 Písemná příprava na přímou pedagogickou činnost	64
9 Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu.....	71
10 Soupis použité literatury a pramenů.....	73
Příloha č. 1	76
Příloha č. 2	79
Příloha č. 3	80
Příloha č. 4	81
Příloha č. 5	84
Příloha č. 6	87

1 Předmluva

Slibuji, že budu řádně vykonávat práva a plnit povinnosti člena akademické obce Univerzity Karlovy. Slibuji, že uchovám v úctě slavnou humanistickou a demokratickou tradici Univerzity Karlovy, budu dbát jejího dobrého jména a budu studovat tak, aby má činnost přinášela všestranný užitek. S náležitou pýchou jsem slíbila a imatrikulací jsem byla přijata do akademické obce Univerzity Karlovy. Tradice imatrikulačního slibu se stala pro mě zavazující.

Obsah slibu, autorita Univerzity Karlovy a autorita vyučujících mě provázela celým mým studiem. Nezapomněla jsem na svá předsevzetí ani na svůj slib. Naopak jsem si je v průběhu šestiletého studia tisíckrát připomínala. Obzvláště poslední tři roky se nesly v duchu náročného období mého studia, neboť všechny mé myšlenky směřovaly k nevypracované bakalářské práci. Zaujalo mě téma *Autorita vychovatele a důvody nekázně u dětí ve školní družině*. Převládala u mě touha zaznamenat důležitost profesního rozvoje, na kterém usilovně pracuji již jedenáct let, prostřednictvím *Portfolia profesního růstu Dagmar Vavřínkové*.

Ze životopisu je zřejmé, že má profesní dráha nezačala studiem pedagogiky. O to více si vážím okolností, které mě k tomuto oboru přivedly. Snad to bylo setkání s úžasnou a distingovanou paní vychovatelkou v Domově mládeže po dobu středoškolského studia, snad to byla mnohokrát zkoušená autorita rodiče při výchově první dcery, snad to byla vývojová dysfázie mé druhé dcery a profesionální přístup všech odborníků, kteří na ni působili, anebo to byla vedoucí vychovatelka školní družiny, která si mě vybrala za kolegyni, nabídla pomocnou ruku a trpělivě předávala své nabyté vědomosti. Nikdy nezapomenu na první minuty své vychovatelské praxe. Stála jsem v herně školní družiny před dvaceti dětmi, v jejichž tvářích se zračilo očekávání. A já je nechtěla zklamat. Zнала jsem svůj dar komunikace a pomohl mi. Za roky praxe si uvědomuji jeho vnitřní sílu, jeho možnosti a potenciál. Obrousila jsem ho zkušenostmi a zušlechtila svým studiem. Při budování autority a utváření vzájemných vztahů s dětmi je mým oddaným společníkem, pomocníkem a rádcem, nikoliv pánem. Odbornou esejí se snažím přimět čtenáře k hlubokému zamyšlení o významu a důležitosti komunikace při utváření autority vychovatele a jejího vlivu na kázeň dětí v oddělení školní družiny.

Vychovatelovo pedagogické působení je zasazeno do prostředí školského zařízení. Případová studie školní družiny popsaná v předkládaném portfoliu podává obraz jak

podporujících skutečností pro práci vychovatele, tak také popis problémů a nesnází spojených s pedagogickým prostředím. Vychovatelova přímá pedagogická činnost směřující k smysluplnému trávení volného času by měla stát na pevných teoretických základech získaných studiem a odbornou literaturou. Proto jsem si pro konspekt knihy vybrala publikaci Školní družina od autorů Bedřicha Hájka, Jiřiny Pávkové a kolektivu, která tyto základy utváří.

Vážnost profese vychovatele je pro mě nezpochybnitelná. Požadavky na pracovníka, jeho povinnosti, profesní předpoklady a charakteristiku profese jsem v uceleném přehledu zaznamenala v části Profesiografického rozboru vychovatele. Přes veškerý výčet specifik vychovatelské profese vnímám osobnost vychovatele za nejdůležitější předpoklad jeho úspěšnosti a kvalitní práce s dětmi.

Soupis použité literatury a pramenů v předmluvě je uveden v kapitole 10 – Soupis použité literatury a pramenů.

2 Profesní strukturovaný životopis

Osobní a kontaktní údaje

Jméno a příjmení: *Dagmar Vavříníková*

Datum a místo narození:

Adresa:

E-mail: daska.vav@seznam.cz

Mobil:

Vzdělání

- 2013 – nyní

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Praha

Bakalářský studijní program: Vychovatelství

Typ a rok závěrečné zkoušky: Státní závěrečná zkouška z pedagogiky, psychologie a tělesné výchovy – září 2016, obhajoba bakalářské práce – září 2019

- 2013

Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s r.o., Praha

Vzdělávací program: Vychovatelství – kvalifikační studium pro získání odbornosti v oblasti Vychovatelství bylo realizováno v rozsahu 276 hodin (podle §16, zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících a změně některých zákonů)

Typ a rok závěrečné zkoušky: Obhajoba závěrečné práce – září 2013

- 1989 – 1993

Střední ekonomická škola, Brno

Studijní program: Zahraniční obchod

Typ a rok závěrečné zkoušky: Maturitní zkouška – 1993

Pracovní zkušenosti

- 2018 – doposud

Zaměstnavatel: **Základní škola Praha 9**

Pracovní zařazení: Učitelka

Náplň práce: Komplexní vzdělávací a výchovná činnost ve všeobecně vzdělávacích nebo odborných předmětech spojená s tvorbou a průběžnou aktualizací pedagogické dokumentace.

- 2015 – 2018

Zaměstnavatel: **Základní škola Praha 9**

Pracovní zařazení: Vedoucí vychovatelka ve školní družině

Náplň práce: Komplexní výchovná, vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost zaměřená na celkový rozvoj osobnosti ve školách a školských zařízeních rozvíjející zájmy, znalosti a tvořivé schopnosti dětí, žáků i studentů nebo specificky rozvíjející osobnost dítěte nebo žáka i studenta.

- 2008 – 2015

Zaměstnavatel: **Základní škola Praha 9**

Pracovní zařazení: Vychovatelka ve školní družině

Náplň práce: Komplexní vychovatelská činnost ve školách a školských zařízeních rozvíjející zájmy, znalosti a tvořivé schopnosti dětí, žáků i studentů nebo specificky rozvíjející osobnost dítěte nebo žáka i studenta, dohled na žáky.

- 2007 – 2008

Péče o dítě s vývojovou dysfázií řeči

- 2005 – 2007

Zaměstnavatel: **Česká pošta, s.p., Praha, odšt. závod Jižní Morava, Brno**

Pracovní zařazení: Doručovatel V - motorizovaný

Náplň práce: Doručování obyčejných zásilek, všech druhů zapsaných zásilek, propagačních materiálů, novin a časopisů, vyplácení poštovních poukázek a důchodů.

- 1999 – 2000

Zaměstnavatel: *První dřevařská a.s., Veselí nad Moravou*

Pracovní zařazení: Sekretářka

Náplň práce: Zodpovědnost za svěřenou hotovost, vklady a výběry finančních prostředků z banky, evidence přijaté a odeslané korespondence, obsluha kancelářských zařízení, zpracování ekonomických podkladů pro nadřízené pracovníky, komunikace s dodavateli, odběrateli.

- 1993 – 1994

Zaměstnavatel: *EXIM, export-import, s.r.o., Brno*

Pracovní zařazení: Administrativní pracovnice

Náplň práce: Evidence přijaté a odeslané korespondence, přijímání a evidování telefonických hovorů, zpracování různých podkladů pro nadřízené pracovníky.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

- Úrazy a první pomoc u dětí – seminář v rozsahu 3 vyučovacích hodin, 2018
- Jak efektivně komunikovat s rodiči ve škole a školní družině – vzdělávací akce v rozsahu 8 vyučovacích hodin, 2017
- Čtenářská gramotnost na základní škole – vzdělávací kurz v délce 32 hodin, 2017
- Hry pro rozvoj komunikace a spolupráce – vzdělávací program v systému DVPP v rozsahu 6 hodin, 2017
- Jak získat a udržet autoritu – vzdělávací program v systému DVPP v rozsahu 8 hodin, 2016
- Syndrom vyhoření u pedagogických pracovníků – vzdělávací program akreditován MŠMT v rozsahu 4 hodin, 2015
- Tóny jara – vzdělávací program akreditován MŠMT v rozsahu 5 hodin, 2012
- Praktický kurz tvořivé recyklace – seminář v rozsahu 4 hodin, 2009

Jazykové znalosti

Český jazyk – rodilá mluvčí

Německý jazyk – středoškolská úroveň, maturita

Anglický jazyk – středoškolská úroveň

Španělský jazyk – základní úroveň

Počítačové znalosti

Základní znalosti práce na PC

MS Office – pokročilá úroveň

Řidičské oprávnění a ostatní

Skupina B – osobní automobil

Státní zkouška z psaní na stroji

Zájmy

Rodina, cestování, geocaching, organizace společenských akcí, četba, plavání, kolo, bruslení, kino, divadlo, koncerty, turistika.

V Praze dne

Podpis:

3 Odborná esej

Prostřednictvím komunikace k autoritě vychovatele a kázni dětí

Umění komunikovat je největším a nejkrásnějším darem našeho života. Síla slova je obrovská. Umí pohladit, povzbudit, ukonejšit, inspirovat, motivovat. Ale také nesmírně ublížit, způsobit traumata, bolest na duši i vzít víru v dobro, v člověka a společnost. Důležitost komunikace v dnešní společnosti již nikdo nezpochybňuje. Avšak její užití ve správném tvaru, čase, příležitosti, situaci je stále zahaleno určitou dávkou tajemna, pro dnešní dobu tak typickou.

Ve školství jsem zaměstnána jedenáct let. Ve školní družině při základní škole jsem pracovala deset let, tři poslední roky na pozici vedoucí vychovatelky. Po tuto dobu přišlo do školní družiny jedenáct kolegyň. Měla jsem možnost pozorovat svou práci a práci jiných vychovatelek, porovnávat své zkušenosti s jejich, sledovat komunikační vzorce, získávání autority a vnímat klima oddělení. Často jsem přemýšlela o odlišném chování stejných dětí pod vedením různých vychovatelek. Hledala jsem odpovědi na otázky kázně a nekázně, autority, respektu, důvěry a komunikace. Jsem přesvědčena, že vše spolu úzce souvisí, je spjato, vzájemně se doplňuje a podporuje.

Člověk během svého života plní různé sociální role a každá role klade na člověka určité požadavky. I role vychovatelky má různé atributy a pro vykonávání její práce je nutné mít určité předpoklady. Podle Hájka (2003) jsou to osobnostní dispozice, dovednosti, vzdělanostní předpoklady a v neposlední řadě další vzdělávání vychovatelek. Mezi osobnostní dispozice se řadí oblečení, líčení, užívání kosmetiky, vystupování, gesta, mimika a také způsob komunikace. *Mezi vychovatelkou a dětmi se postupně každodenním stykem, vzájemným poznáváním a sbližováním vyvíjí vztah, který může kladně, ale také záporně ovlivňovat úspěšnost pedagogického působení i vývoj osobnosti dítěte. Kladný vztah k vychovatelce vzbuzuje u dětí citovou odezvu a důvěru, která se může přenést na příznivý vztah k celému zařízení* (Hájek 2003, str. 35). Komunikace je nejdůležitějším prostředkem v interakci s dětmi, a je pouze na nás, vychovatelích, zda bude prostředkem, který nás dovede k radostné, poklidné a přátelské atmosféře v oddělení školní družiny nebo vytvoří komunikační bariéru mezi vychovatelkou a dítětem a nepříznivě zasáhne do celkového klima oddělení.

Společnost se změnila, změnili se děti i dospělí. Nadále však existuje souvislost mezi tím, co říkáme dětem a následně děláme. *Mnoho dospělých má za to, že je třeba mít děti především rád a myslet to s nimi dobře. Ve jménu lásky a dobrých úmyslů se někteří lidé cítí oprávněni používat i takové výchovné prostředky, které se neslučují s respektem a lidskou důstojností – vyhrožování, tresty, zesměšňování, moralizování a další* (Kopřiva, Nováčková, Nevolová, Kopřivová 2006, str. 5). Proto partnerský vztah vychovatele a dětí musí být v dnešní době založen i na vzájemné úctě a respektu k dětem samotným. Dětem nestačí pouze o vzájemném respektu slyšet nebo ho vidět u dospělých. Pokud od dětí respekt očekáváme, musíme je respektu nejprve naučit. Kopřiva, Nováčková, Nevolová a Kopřivová (2006) ve své knize popisují respektování dětí jako nutnost vědomého opuštění mocenského, nečestného a nemorálního přístupu ve výchově a vzdělávání rodiči i vychovateli. Úcta a respekt nestojí samostatně, jsou propojeny s dalšími faktory jako je svoboda, vedení, kázeň a řád. Vychovatelé stále musí mít na paměti utváření tolik potřebných hranic chování respektujícím způsobem.

Svoboda jednoho končí tam, kde začíná svoboda druhého (<https://citaty.net/>, John Stuart Mill). *Každý mluví o svých právech, ale málokdo uznává, že má také povinnosti. Neexistuje rovnováha mezi disciplínou (povinností, kázní) a svobodou. Problém kázně je zároveň i problémem svobody* (Vališová a kolektiv 1998, str. 85). Bendl (1998) popisuje obtížnost práce ve škole z pohledu kázně. I já se stále častěji setkávám s vychovateli, kteří automaticky předpokládají bezproblémové a bezkonfliktní chování. Domnívají se, že děti se do základních škol chodí vzdělávat dobrovolně, svobodně a že jejich morálka je opřena o zvnitřněné hodnoty. Reagují citlivě a v mnohých případech zcela negativně na konfliktní chování dětí. Vychovatelé vnímají děti spíše jako rozjívené, neslušné, nepozorné, nevšímavé, zlobivé a vyrušující. Ve svém znepokojení povolávají k zodpovědnosti rodiče, rodinu, hodnotový systém a společnost. V tomto okamžiku je čas se zamyslet nad sebou samým. Pomocí reflexe a sebereflexe si zodpovědně rozebrat vlastní chování v pedagogické interakci žák – vychovatel (učitel). Neboť i my jsme součástí této společnosti, neboť i my zažíváme měnící se hodnotový systém, neboť i my se vyvíjíme a nacházíme v různých životních a profesních etapách, neboť i my máme nespočet negativních, ale i pozitivních zkušeností v řešení s žáky a rodiči.

Zaujatý pozorovatel, který vyslechne rozhovor mezi rodičem a dítětem, bude překvapen, jak málo se navzájem poslouchají. Zní to jako dva monology, z nichž v jednom převažuje kritika

a poučování, a v druhém odpírání a obhajoba. Smutný na takové komunikaci není nedostatek lásky, ale nedostatek úcty; ne nedostatek inteligence, ale nedostatek dovedností (Ginott 2015, str. 15). A jak výstižně píše autor Ginott (2015) láska a selský rozum již v dnešní době vychovatelům nestačí. Je žádoucí mluvit a jednat s dětmi určitým způsobem. Nelze neustále kázat a moralizovat, musíme si uvědomit ničivou sílu slov. V komunikaci je potřebné nastavení vlastních pravidel a významů, snažení se o pochopení smyslu otázek a odpovídání pochopitelným způsobem pro děti. Toto jedinečné umění není automatické, a ne všichni vychovatelé se s ním rodí. Je nutné na této dovednosti pracovat, učit se, osvojovat si komunikační vzorce s citem a přesvědčením v pozitivní dopad na pedagogickou komunikaci. Chceme mít přece děti sebejisté, šťastné, empatické a odvážné, s vnitřní silou a vědomím, co je správné a co je špatné. Hlídejme si své reakce v pedagogických komunikacích. Používejme pochvaly při pozitivním chování a zacházejme s nimi obezřetně ve smyslu správného načasování, dávkování a pravidel. *Nejdůležitější pravidlo je, aby se pochvala vyjadřovala pouze k úsilí a dosaženým výsledkům, ne k charakteru a osobnosti dítěte* (Ginott 2015, str. 15). Dětem nepomůžeme kritikou, naopak ocení naše vedení ve vzájemné pedagogické interakci. Zaměřme se na způsob řešení události tak, aby si děti mohly odnést zásadní ponaučení. Nevhodné poučování a urážlivé výrazy zasáhnou dítě opravdu hluboko, zraní jeho sebeúctu, sebevědomí a nebudou u dítěte vzbuzovat důvěru v nás.

Thomas Mann, laureát Nobelovy ceny za literaturu, řekl: „Mluva je civilizace sama“. Přesto mohou slova brutalizovat stejně jako civilizovat, zraňovat stejně jako léčit (Ginott 2015, str. 147). V pedagogickém prostředí často vyslechnu vzájemnou konverzaci mezi dětmi, vidím jejich reakce a chování k sobě navzájem a k dospělým. Samozřejmě nechci záměrně poslouchat, ale místnost našeho oddělení nebo prostory školy sdílíme společně s dětmi. Konverzace v nižších ročnících bývá často úsměvná, někdy i bolestná, při uvědomění si, co všechno děti trápí, na co myslí, co jim přináší radost. S postupujícím věkem děti ve vyšších ročnících nabývám dojmu, že konverzaci a pozorovanému chování nerozumím. Nejsem schopna zaznamenat o čem se děti baví pro velkou míru sprostých slov a nepřiměřených reakcí. *Sprostá slova (odborně vulgarismy nebo vulgarity) jsou slova, která vyjadřují negativní a silně emotivní postoj k věci či člověku, vůči nimž jsou směřována. Používání sprostých slov v psaném i mluveném projevu je většinou společností považováno za nevhodné. Sprostá slova se používají jako nadávky nebo jako prostředek k uvolnění vnitřního napětí* (<https://cs.wikipedia.org/>). Každé dítě má své pocity, fantazie, touhy, přání,

kteře vnímají pozitivně nebo negativně. Všechno, co dítě cítí je pro něj důležité. Prožívá vztek, závist, zlobu, radost, neovladatelnou touhu, ale také stres, strach, smutek. Všechny tyto emoce jsou v něm a s ním, vybrat si je nemůže, prožívá je. Ovlivnit však může, kdy a jak je vyjadřuje. A za to jsou i děti odpovědné. Nevhodné a nepřijatelné chování nemá být tolerováno. Podle Ginotta (2015) nelze ovšem děti přinutit, dotlačit, přimět nebo přesvědčit, aby změnily své neukázněné chování. Nátlak u nich vzbudí vzdor, vztek a odpor. Děti potřebují vnímat naše napojení na jejich pohled, jejich cítění. Potřebují nás k určení přijatelného a nepřijatelného chování. Ze vzájemných rozhovorů s dětmi často vyplývají zajímavé skutečnosti. Při participaci dětí na pravidlech našeho oddělení děti samy navrhuji pravidla a vzájemně vytyčujeme hranice. Často zmiňují pocit bezpečnosti, pokud přesně ví a rozumí tomu, co je dovoleno. Vychovatel má jedinečnou příležitost ovlivnit děti správným směrem při vymezování hranic a jejich dodržování. Jeho důslednost v neupouštění od pravidel děti postupně naučí převzít zodpovědnost za sebe sama.

Bez autority nelze s úspěchem řídit, vést, ovlivňovat, ani vykonávat funkci vedoucího (ředitele, učitele, rodiče, manažera atd.). Skutečnou a uznanou autoritu člověk získává, nebývá mu dána (Vališová a kolektiv 1998, str. 17). Dnešní děti nám připadají horší, náročnější a bez motivace. Domáháme se srovnávání s dobou minulou. Skutečnost potvrzuje, že současné děti jsou jiné, ale podle Pávkové (2015) nikoliv horší nebo lepší, pouze žijící v jiných životních podmínkách, se spoustou informací a zábavy, nepřeborným množstvím moderní informační technologie a setkávající se s odlišnými výchovnými postupy. Dnešní děti již nejsou závislé na předávání znalostí pouze od dospělých, tak jak tomu bývalo v minulosti. Současné děti si již spoustu informací umí zjistit a vyhledat. Avšak bez souvislostí pro budoucí životě. V tomto okamžiku jim musí být nápomocni vychovatelé. Právě u vychovatelů hledají vnitřní hodnoty, morální normy, spravedlnost a pochopení. Z hlediska vývojové psychologie je v období mladšího školního věku kontrola v sociální oblasti a hodnotová orientace závislá na situaci a autoritě. V období dospívání a adolescence děti uznávají pouze takovou autoritu, která si to zaslouží. Na přehnanou autoritativnost dospělých reagují odporem, vyvolávají konflikt, staví se do opozice (Šimíčková-Čížková a kolektiv 1999, 2004, 2010, str. 129).

Pro vymezení pojmu autorita je možné nalézt od autorů nespočet definic ve slovnících a odborné literatuře. Definice bývají většinou jasné a pochopitelné. Pokud se ale autoritou začnete zabírat blíže, může se projevit, stejně jako u mě, dojem lehké zmatenosti z pojmu.

Začala jsem si pokládat otázky: „Co si představuji pod pojmem autorita vychovatele? Je to vlastnost? Nebo snad dovednost? Získala jsem ji? Má význam pro komunikaci s dětmi?“ Pro potřeby své eseje použiji slova Dobala (1999), kdy autoritu vnímám z pohledu moci nebo ve smyslu vlivu duchovního rázu. *Moc uplatňovaná v souladu s hodnotami těch, kdo jsou ovládáni, jim přijatelnou formou, která si získala jejich souhlas* (Průcha, Walterová, Mareš 2003, str. 23). Autoritu si nelze vynutit, není možné ji nikomu přikázat. Autoritou je pro nás osoba se svými stanovisky, rozhodnutím a smýšlením nebo vztah k tomu, od koho rozhodnutí, postoje a názory očekáváme. Pařízek (1998) popisuje autoritu jako vztah závislý na nositeli autority a přijímajícím autoritu. Pokud přijímající člověk na základě vlastního pozorování a úsudku autoritu uznává, pak ji dává nositeli autority, v opačném případě ji odmítá.

Autoritu různě rozlišujeme, kategorizujeme, nazýváme. Vališová (1998) konkretizuje nejčastější varianty autority na skutečnou a zdánlivou, přirozenou a získanou, osobní, poziční a funkční, formální a neformální, statutární, charismatickou, odbornou a morální. V rámci své eseje jsem se zaměřila na komunikaci a získání autority jejím prostřednictvím. U vychovatelů nejvíce hledám přirozenou autoritu a očekávám získanou autoritu. *Autorita přirozená vyplývá ze spontánnosti, osobnostních rysů či profesních dovedností nositele. Může být umocněna i temperamentovými dispozicemi. Na získané autoritě se podílí výchova a individuální cílevědomé úsilí. Je stupněm vlivnosti, získaným v průběhu činnosti člověka, čerpá a staví na autoritě přirozené, někdy ji kultivuje, jindy upravuje nebo omezuje. Ústí do určitého individuálně pojatého způsobu (stylu) jednání* (Vališová 1998, str. 16). V interpretaci přirozené a získané autority vidím opravdového vychovatele, jeho potenciál, snaživost, odborný růst, a hlavně nekonečné úsilí v životním poslání. Přesto jsem přesvědčena a souhlasím s Čapkem (2008), že autoritu musíme vnímat především celistvě. Jednotlivé složky autorit jsou provázány a nelze je od sebe oddělit. Mohou se však projevat v různé intenzitě podle dané situace, místa a získaných zkušeností.

V této části své eseje obrátím pozornost ke kázni. Nabízí se možnost uvést oblíbenou větu mezi pedagogy *Učitelé, kteří mají autoritu u dětí, mají i ukázněné děti ve třídě*. Nejlepší způsob, jak docílit kázeň v oddělení školní družiny, je předcházet nekázni u dětí. Pro toto tvrzení má školní družina nevyčerpatelné možnosti a oporu ve svých odpočinkových, rekreačních a zájmových činnostech. Dobře připravenou a zorganizovanou činností dokážeme plně využít schopností dětí. Prostřednictvím vlivu na děti vychovatelka uplatňuje

vhodnou motivaci, čímž vzbudí u dětí zájem a očekávání. Vysvětlením pravidel u jednotlivých činností a jejich dodržováním sděluje dětem svá očekávání. Naopak děti získají představu o tom, co mají dělat a přebírají zodpovědnost za dokončení zadaného úkolu. Podílejí se na chodu školní družiny svou zainteresovaností a tím se cítí být ve školní družině užitečnými. Přispívají svými výtvary k výzdobě heren, tříd a chodeb, jejich snažení vede k pocitu úspěchu. Pokud vychovatelka pracuje na pozitivním vztahu s dětmi, projevuje jim důvěru, naslouchá jim, věnuje jim pozornost, promítne se to do pocíťování dětí, které společně s vychovatelkou dlouhodobě utvářejí klima třídy.

Výchovně vzdělávací činnost ve školní družině je náročným procesem, ale zároveň velmi živým a tvůrčím organizmem. Všechno vychází z vzájemného porozumění, naslouchání, úcty, respektu a prostřednictvím komunikace se pomyslný kruh autority, komunikace a kázně uzavírá.

Na základě své odborné eseje na téma *Prostřednictvím komunikace k autoritě vychovatele a kázni dětí* jsem uskutečnila anketu mezi deseti vychovatelkami. Formou písemných odpovědí byly zodpovězeny tři otázky týkající se délky praxe, pojmu „autorita vychovatele“ a významu komunikace při budování autority vychovatele. Osobně mě velmi zajímalo, zda délka praxe v oblasti vychovatelství bude mít vliv na pojetí pojmu autorita a jestli vychovatelky postaví komunikaci v důležitosti při budování autority na stejné místo jako já.

1. Uved'te délku vaší praxe ve vychovatelské činnosti.

Délka praxe je uvedena od jednoho roku až po osm let ve školní družině.

2. Co si představujete pod pojmem „autorita vychovatele“?

Vychovatelky shodně uvádějí respekt, úctu, vážnost a naslouchání.

Pojem přirozená a získaná autorita vychovatelky pojí s vyvážeností přísného, ale vlídného přístupu k dětem, dále s respektující spoluprací, vychovatelovým chováním k dítěti, stanovením pravidel a respektem i ze strany vychovatele.

3. Jaký význam přisuzujete komunikaci při budování autority vychovatele?

Vychovatelky vidí v komunikaci velký, značný, zásadní význam. Uvádějí, že prostřednictvím komunikace dochází jednak k navazování a udržování vztahu vychovatel – dítě, dítě – vychovatel, jednak k předávání informací, vytýčení hranic

chování dítěte a vzájemné spolupráce, takže v komunikaci spatřují možnost získání autority vychovatele.

Uskutečněnou anketou jsem zjistila, že pojem autorita je mezi vychovatelkami chápán obdobným způsobem jako u mě. Odpovědi vychovatelek potvrdily moji tezi o důležitosti komunikace pro získání, udržení a neztracení autority. Délka praxe neměla rozhodující vliv na pojetí autority a její provázanost s komunikací u vychovatelek.

Poodhalme tedy tajemno skryté v komunikaci i v praktické rovině. Pro kvalitní komunikaci s dětmi je nezbytná dovednost naslouchat. U vzájemného kontaktu musíme umět děti zaujmout naší osobností. Buďme pro děti příkladem, ukažme jim naše hodnoty, nechme je, aby je mohly cítit a zažít. Prostřednictvím komunikace navazujeme kontakt s dítětem, vedeme dialogy, zodpovídáme dotazy, reagujeme na kázeň i nekázeň dětí, sdělujeme požadavky i vysvětlujeme pravidla. K tomu potřebujeme vzájemnou úctu a respekt, dodržovat potřebný řád i směr výchovného působení, být důslední, dát dětem pocit bezpečí a jistoty. Nebojme se vlastní autority a uplatňujme ji, hledejme správné komunikační vzorce, nalézejme dostatek času a věnujme ho dětem. Chovejme se k dětem tak, jak chceme, aby se chovaly k nám. Komunikujme s dětmi tak, jak chceme, aby komunikovaly s námi...

Soupis použité literatury a pramenů v odborné eseji je uveden v kapitole 10 – Soupis použité literatury a pramenů.

4 Seznam prostudované literatury vážící se obsahově k předmětům studia

BENDL, Stanislav a kolektiv. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015, 306 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024742489.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 9788073874322.

ČAPEK, Robert. *Odměny a tresty ve školní praxi*. Praha: Grada, 2008, 160 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1718-0.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Kompendium pedagogiky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2009, 176 s. ISBN 978-80-7290-405-1.

GINOTT, Haim G. *Umění komunikace s dětmi: láska a selský rozum nestačí*. Přeložil Pavla LE ROCH. Praha: Portál, 2015, 155 s. ISBN 978-80-262-0926-3.

KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála, 2006. ISBN 80-901873-7-4.

NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002, 181 s. ISBN 80-244-0510-5.

PÁVKOVÁ, Jiřina a Bedřich HÁJEK. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, 154 s. ISBN 8071787515.

PÁVKOVÁ, Jiřina, Alena PAVLÍKOVÁ, Bedřich HÁJEK, Břetislav HOFBAUER a Vlasta HRDLIČKOVÁ. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, Ivana BINAROVÁ, Kamila HOLÁSKOVÁ, Alena PETROVÁ, Irena PLEVOVÁ a Michaela PUGNEROVÁ. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

VALIŠOVÁ, Alena a kolektiv a Stanislava KUČEROVÁ. *Autorita ve výchově: vzestup, pád, nebo pomalý návrat*. Praha: Karolinum, 1999, 185 s. ISBN 80-7184-857-3.

VALIŠOVÁ, Alena a kolektiv. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. ISBN 80-7184-624-4.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011, 456 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

VALIŠOVÁ, Alena. *Asertivita v rodině a ve škole, aneb, Zásady přímého jednání mezi dětmi, rodiči a učiteli*. 2., upr. vyd. Jinočany: H & H, 1994, 152 s. ISBN 80-85787-29-6.

5 Konspekt knihy, která studenta ovlivnila či formovala po profesní stránce

Název knihy:

HÁJEK, Bedřich, Jiřina PÁVKOVÁ a kolektiv. **Školní družina**. Praha: Portál, 2003, 160 s. ISBN 80-7178-751-5.

Klíčová slova:

Školní družina, vychovatelka, pedagogika volného času, podmínky a činnosti ve školní družině, právní a bezpečnostní předpisy.

Zdůvodnění výběru uvedené knihy:

Stále mám před očima malý úhledný lísteček na dveřích základní školy, na kterém byla napsána pro mě osudová věta – Přijmeme vychovatelku do školní družiny. Kalendář ukazoval 10. září 2008, nastěhovala jsem se do Prahy se svou rodinou před 14 dny. Dosavadní moje vzdělání bylo ekonomického směru a mělo pramálo společného s pedagogickým vzděláním. V oblasti výchovy jsem působila pouze jako rodič. Moje starší dcera začala na základní škole navštěvovat devátou třídu a mladší dcera s vývojovou dysfázií řeči přípravnou třídu. Přesto jsem našla druhý den ráno odvahu zavolat na uvedené telefonní číslo a zúčastnila jsem se pohovoru na vychovatelku školní družiny. Přítomno bylo 15 lidí. Mezi jednotlivými pohovory se na chodbě diskutovalo o tématech, která mně byla opravdu cizí svými názvy a slovy, ale myšlenky přítomných mně dávaly smysl. Vybrali mě. Z pátečního pohovoru jsem nastoupila přímo do pondělní reality. Seznámila jsem se s vedoucí školní družiny, skvělým člověkem a moudrou vychovatelkou, která mě podporovala a vedla spoustu příštích let. Při nástupu jsem dostala od ní cennou radu, která zněla: „Komunikuj s dětmi a naslouchej jim“. Tato rada mě doprovází celým mým povoláním. Vedle ní jsem pochopila smysl slova autorita, jak být autoritou a jak mít autoritu, jak s dětmi komunikovat, respektovat je, připravovat se pro práci, působit na děti i hodnotit svou práci. Druhou radou od ní byla moje první odborná kniha Školní družina od autorů Bedřicha Hájka, Jiřiny Pávkové a kolektivu. Od této chvíle jsem začala mít kamarádky dvě – paní vedoucí vychovatelku a knihu. Když jsem se stala po sedmi letech vedoucí školní družiny já, byla pro mě kniha důležitou oporou ve vedoucí funkci i ve spolupráci s novými vychovatelkami.

Struktura knihy:

1. Východiska (str. 7 – 42)

V úvodu knihy se dočítáme o tradici a historii školní družiny a jejím postavením mezi ostatními školskými zařízeními v současné době. *Družina není pokračováním školního vyučování, pedagogická práce v ní má svá specifika a je výrazně odlišná od běžné vzdělávací praxe* (Hájek 2003, str. 11). V povědomí rodičů je družina vnímána jen pro svou sociální funkci, ale školní družina má svůj výchovně vzdělávací plán s širokou nabídkou odpočinkových, rekreačních a zájmových činností. Prostřednictvím tělesné, rozumové, mravní, pracovní a estetické složky výchovy naplňuje školní družina obecný cíl, což je výchova všestranně harmonicky rozvinutého člověka s přihlédnutím na dnešní aktuální stav společnosti a s ohledem na prostředí a potřeby dítěte. Pro stanovení dílčích cílů školní družiny je vhodné vycházet ze čtyř typů učení:

- učit se znát (získávat vědomosti),
- učit se „jak na to“ (osvojovat si osobní dovednosti jako komunikovat a pracovat),
- učit se žít společně (chovat se s porozuměním k ostatním lidem, poznávat svá práva i povinnosti),
- učit se být (žít svůj život podle toho, co my sami považujeme za správné a pravdivé).

Školní družina plní funkci relaxační, regenerační, kompenzační, výchovnou a sociální.

Vedle obecných pedagogických zásad, jako je zásada přiměřenosti, názornosti, posloupnosti, cílevědomosti, vyzdvihování kladných rysů atd., platných pro výchovnou činnost jsou na vychovatele při ovlivňování volného času kladeny i specifické požadavky. První kapitola knihy vychovatelům objasňuje důležitost aplikace následujících požadavků pedagogiky volného času při výchovném působení:

- *požadavek pedagogického ovlivňování volného času lze chápat jako nutnost citlivého pedagogického vedení dětí k účelnému využívání volného času. Každému dítěti má být dána příležitost k naplňování volného času. Toto právo je zakotveno v Úmluvě o právech dítěte. Avšak zařízení jen nenaplňují volný čas dětí (výchova ve volném čase), ale také vychovávají k volnému času. Děti jsou seznamovány s různou*

smysluplnou náplní volného času (různými zájmovými aktivitami), která jim má přinášet uspokojení, kompenzaci a seberealizaci (Hájek 2003, str. 23),

- požadavek dobrovolnosti je pro děti ve volném čase velmi důležitý, vychovatel nabízí činnosti a vytváří podmínky tak, aby dítě mělo možnost svobodné volby účastnit se připravených činností,
- požadavek aktivity (plánování, příprava, realizace, hodnocení) je směřován k dítěti i prostřednictvím komunikace, dítě je vedeno k aktivnímu přístupu na všech složkách přípravy činností,
- požadavek seberealizace je pro dítě nesmírně důležitý, vede ho k prožitku, který se stává jeho zážitkem a nabízí mu možnost úspěšnosti i v jiné oblasti než jen ve školním vyučování,
- požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření musí dětem poskytnout dostatek času pro načerpání fyzických i duševních sil po náročném školním vyučování,
- požadavek zajímavosti a zájmovosti, pestrosti a přitažlivosti je vnímán jako nejdůležitější součást obsahu činností volného času, každý vychovatel využívá v této oblasti vhodné metody a formy práce,
- požadavek jednoty i specifčnosti vyučování a výchovy mimo vyučování, tento požadavek zahrnuje vzájemnou spolupráci učitelů a vychovatelů při doplňování školního vyučování a naplňování výchovně vzdělávací práce školní družiny.

Výše uvedené požadavky se promítají do odpočinkových, rekreačních, zájmových, sebeobslužných, společenských činností a přípravy na vyučování.

Kniha dále pojednává o nejdůležitějších vývojových charakteristikách dítěte mladšího školního věku. Poskytuje vychovatelům informace o tělesném vývoji, popisuje psychický a sociální vývoj. Zaměřuje se na rozumový vývoj, vnímání, pozornost, představy, paměť, fantazie, myšlení a rozvoj řeči. Sděluje nám základní charakteristiku osobnosti dítěte mladšího školního věku. Kniha uvádí za nejdůležitější činnosti dětí v tomto vývojovém období učení a hru. Především u hry se mění její charakter. *Je realističtější, méně fantastická, promyšlenější, plánovitější a složitější. Děti se více hrají ve skupinkách, při hře spolupracují. Přibývá her s pravidly, zejména pohybových, které mají v tomto věku velký význam jako kompenzace duševní práce a dlouhého sezení ve škole (Pávková 2003, str. 30).* I práce má v životě dítěte v tomto věku své místo, např. v podobě sebeobsluhy, pomoci v domácnosti nebo v podobě pomoci dětskému kolektivu i vychovateli ve školním prostředí. Vychovatel

poskytuje dítěti dostatek času na spontánní kresbu, zvláštní formu činnosti související s psychikou dítěte. Spontánní kresba je důležitým ukazatelem postoje dítěte s možností nahlédnutí do jeho citových vztahů.

K vývojovým charakteristikám dětí mladšího školního věku se řadí i výchovné problémy. Mezi výchovné obtíže patří neposednost, neposlušnost, vzdorovitost, různé zlozvyky a špatný vztah ke školní práci. Za závažnější výchovné problémy považujeme dětské lhaní, toulání, záškoláctví, útěky z domova, projevy surovosti, bezcitnosti a agresivity.

První kapitola knihy je ukončena předpoklady pro vykonávání práce vychovatelky a rozdělením výchovné práce vychovatelky na přímou výchovnou práci a nepřímou výchovnou práci. Přímá výchovně vzdělávací práce zahrnuje převzetí dítěte od rodiče nebo učitele po skončení vyučování do odchodů dětí domů a organizované činnosti dětí během pobytu ve školní družině. Nepřímá výchovná činnost do naplnění 40 hodin týdně obnáší přípravu na výchovně vzdělávací činnost, vypracování plánu, vedení pedagogické dokumentace a administrativy, přípravu šablon a zajišťování materiálů na výtvarnou a pracovní činnost, ochranu a péči o svěřený materiál, schůzky s rodiči, další vzdělávání prostřednictvím kurzů, seminářů a školení, účast na provozních a pedagogických poradách, účast na metodickém sdružení vychovatelek. Pracovní náplň vychovatelek vychází z přímé a nepřímé výchovné práce a z obecného poslání školní družiny.

Přínos kapitoly:

V první kapitole jsem se zorientovala ve funkcích, pedagogických zásadách, požadavcích pedagogiky volného času a činnostech školní družiny. Obeznámila jsem se s vývojovou charakteristikou dítěte mladšího školního věku a výchovnými problémy. Ujasnila jsem si historické kořeny a tradice školní družiny.

2. Podmínky činnosti školní družiny (str. 43 – 83)

V druhé kapitole se autoři zaměřují na prostředí, prostory a materiální vybavení školních družin. Pro činnost dětí musí být zajištěn dostatečně členitý prostor tak, aby docházelo k regeneraci sil při aktivním odpočinku a současně byl navozován pocit bezpečí. Pozornost není věnována jen hernám, ale i venkovním prostorům. K vybavení oddělení slouží stolní a didaktické hry, stavebnice, sportovní náčiní, knihy, časopisy, pro výtvarnou činnost je poskytován výtvarný materiál. K vybavení školní družiny patří i hudební nástroje

pro podněcování a doprovázení pohybových a pěveckých her. V neposlední řadě jsou součástí vybavení moderní školní družiny i televizory, audiovizuální technika a počítače, které za pomoci výukových programů s didaktickými hrami rozvíjejí u dětí pohotovost a představivost, zároveň prohlubují a upevňují rozumové vlastnosti a dovednosti.

Povinností školní družiny jako školského zařízení je vést pedagogickou dokumentaci:

- Přehled výchovně-vzdělávací práce (třídní kniha) včetně týdenní skladby zaměstnání
- Docházkový sešit pro nepravidelnou docházku žáků
- Přihláška žáka do školní družiny
- Vnitřní řád školní družiny
- Výchovně vzdělávací plán (součástí školního vzdělávacího programu)
- Měsíční plány – soupis měsíčně zaměřených činností

Další důležitou kapitolou knihy Školní družina je kontrola a hodnocení (evaluace) práce vychovatelky. Hodnocení dětí vychovatelkou ve školní družině *má být taktní, nesrážející sebedůvěrou dítěte* (Hájek 2003, str. 57). Vychovatelka rozpoznává individuální schopnosti každého dítěte, které dále rozvíjí a vytváří vhodné podmínky pro skupinovou spolupráci. Reaguje na skutečný stav dětí ovlivněných stresem z vyučování, důležitými událostmi dopoledne, počasím a jinými vlivy. Vychovatelka mění a přizpůsobuje zvolené činnosti aktuálnímu stavu dětí. I práce vychovatelky podléhá hodnocení. Při hospitaci jsou sledovány následující oblasti:

- Zvolené činnosti
- Způsob navození činnosti
- Průběžné podněcování a motivování
- Individuální práce s dětmi při skupinové činnosti
- Vytváření atmosféry důvěry
- Organizační zvládnutí činností
- Závěrečné hodnocení
- Kontrola pedagogické dokumentace

Časové uspořádání a rozvržení činností tvoří režim dne, týdne či roku ve školní družině. Při sestavování vychází vychovatelka z požadavků psychohygieny a z obecných pedagogicko-psychologických poznatků, přihlíží k biorytmům člověka, věkovým i individuálním zvláštnostem dětí. *Děti mladšího školního věku jsou snadno unavitelné,*

ale své síly rychle regenerují (Pávková 2003, str. 65). Klidné a nenáročné odpočinkové činnosti a pohybově aktivnější rekreační činnosti nesmějí být v režimu dne opomenuty. Zájmové činnosti vychovatelka organizuje v delších časových úsecích nebo vkládá krátkodobé úseky do odpočinkových a rekreačních činností. V širším pojetí je možné uskutečnit přípravu na vyučování u jakékoliv výchovně vzdělávací aktivity.

Kapitola Motivace činnosti objasňuje podmínky aktivní účasti dětí na činnostech školní družiny. Dítě k nabízeným činnostem zaujímá určitý postoj. Potřeby jsou základem postoje a zároveň motivem jednání. Vyvolání zájmu je uskutečňováno prostřednictvím uspokojování specifických potřeb dětí. Volnočasové aktivity mají za úkol uvést do rovnováhy potřeby, které se projevují buď nedostatkem nebo přesyčením. V hierarchii potřeb jde o potřebu bezpečí a pocitu jistoty, potřebu lásky a citové odezvy, potřebu seberealizace, potřebu pochvaly a uznání, potřebu získávat nové zkušenosti a o potřebu poznávání.

Závěr druhé kapitoly je věnován vzájemné spolupráci vychovatelek školní družiny s učiteli, rodiči a dalšími subjekty. Za stěžejní při partnerské spolupráci se jeví vzájemné respektování a pochopení zúčastněných stran. Předpokladem dobré spolupráce učitele a vychovatele je výborná znalost výchovné práce ve školním vyučování a mimo vyučování ve školní družině. Spolupráce je vedena na formální úrovni jako jsou pedagogické rady, provozní porady a metodická sdružení nebo na neformální úrovni prostřednictvím společných rozhovorů o dětech, vzájemného vyměňování zkušeností a poznatků u činností s dětmi a prostřednictvím konzultací při řešení výchovných problémů. *Vychovatelky a rodiče jsou partnery při výchově dětí. Partnerský vztah předpokládá dobrou vzájemnou informovanost, komunikaci, respektování i důvěru, že obě strany mají na mysli nejlepší zájem dítěte* (Hájek 2003, str. 71). Mezi dlouhodobě využívané formy spolupráce rodič-vychovatel řadíme třídní schůzky a konzultace, individuální a telefonické rozhovory, písemný kontakt. Pokud má rodičovská veřejnost vnímat školní družinu jako součást výchovně vzdělávacího procesu, a nejen jako sociální službu, musí být vytvořena strategie prezentování školní družiny. Prezentací své práce a práce dětí poskytuje vychovatelka možnost široké veřejnosti ocenit činnosti ve školní družině, dětské úsilí, jejich tvořivost a kreativitu.

Přínos kapitoly:

Druhá kapitola mně ozřejmila pohled na prostředí, prostory a materiální vybavení školní družiny. Získala jsem ucelenou představu o fungování školní družiny, o pedagogické dokumentaci, kontrole a hodnocení práce vychovatelek, o režimu dne a motivaci dětí k činnostem. Za velmi důležité pro vychovatele považuji pojednání o změnách a přizpůsobení zvolených činností dětem s ohledem na požadavky psychohygieny, pedagogicko-psychologických poznatků, biorytmu u dětí a věkových i individuálních zvláštností. Uvědomuji si důležitost spolupráce družiny s ostatními subjekty a její vhodnou prezentaci.

3. Činnosti ve školní družině (str. 85 – 121)

Třetí část knihy je věnována sociálnímu učení a činnostem ve školní družině. Pobytem dětí v družině vznikají ve skupině kamarádů různé sociální situace. Pedagogickým působením umožňuje vychovatelka dětem osvojení sociálních dovedností. Formou vedení a nácviku s dětmi lze upevnit vhodné projevy sociálního chování a předcházet jejich problémovému chování ve školní družině, na hřišti i v jídelně. U modelových situací si děti vyzkouší hraní různých rolí, dostávají zpětnou vazbu o počínání si v jednotlivých problémových situacích, přes prožitek vzniká jejich zkušenost a dochází k přenosu sociálních dovedností. Hlavním úkolem je osvojování a užívání sociálních dovedností dětmi při každodenním pobytu ve školní družině i mimo ni.

K sociálním dovednostem spadají i sociální kompetence:

- schopnost vyjádřit odlišný názor od vrstevníků, učitelů, vychovatelů a rodičů,
- schopnost požádat o jakoukoliv laskavost,
- schopnost zahájit rozhovor s učitelem nebo spolužákem, kamarádem,
- schopnost odmítnout vhodným způsobem návrh, se kterým dítě nesouhlasí,
- schopnost pozvat vrstevníka k účasti na činnosti nebo hře,
- schopnost pochválit druhého a umět pochvalu přijmout,
- schopnost požádat o pomoc učitele, vychovatele, rodiče, kamaráda, spolužáka,
- schopnost odolat tlaku vrstevníků chovat se nevhodným způsobem.

Pro vedení a nácvik sociálních dovedností potřebuje vychovatelka dostatek informací o dětech. Tyto informace získává z rozhovorů s dětmi, pozorováním dětí při běžných činnostech a ze zpráv a informací od učitelů a jiných vychovatelů. *Existuje celá řada aspektů, které vstupují do komunikace mezi vychovatelkou, žáky a jejich rodiči... Jednou ze závažných a v podstatě vysoce odborných kompetencí vychovatelky je její schopnost aktivního naslouchání... Při rozhovoru se žákem zkušená vychovatelka nejen naslouchá osobě, která s ní hovoří, ale zaujímá vůči ní tzv. dotazovací postoj. Zde není ani tak důležité, zda s druhou osobou souhlasí nebo nesouhlasí, podstatné je spíše, aby pochopila, co žák v daném okamžiku cítí a co si skutečně myslí* (Mezera 2003, str. 87).

V pokračování třetí kapitoly knihy je uveden přehled o možných činnostech ve školní družině. Kniha blíže specifikuje:

- pohybové a tělovýchovné aktivity, hry – sportovní oblečení zejména pro delší cvičení, motivace dětí není příliš náročná, práce ve skupinkách i samostatně, ohled na děti se speciálními potřebami, důraz na prohlubování komunikace a spolupráce mezi dětmi a vychovatelkou navzájem, děti navrhují obměnu hry, ohled na úroveň dovedností dětí, zahřátí dětí, řízená činnost vychovatelkou nebo volné hraní v prostoru, využívání sportovního náčiní, akceptování biorytmu dítěte a denní doby,

hra: aktivita jednoho nebo více lidí bez složitých pravidel, děti vstupují do různých sociálních rolí, jsou dovoleny přeměny v životě neexistující, možnost změny taktiky (podvádění je taktická přeměna), jednání ve hře je zvolené svobodně, pokud dítě prohraje, může začít znovu, lze navodit pocit pohody, štěstí a úspěchu,

- výtvarné činnosti – nejsou jen výtvarné projevy, ale i vycházky, kulturní akce, sportovní akce, práce s literaturou, společné hry, využívá se spontánní výtvarná činnost v odpočinkových činnostech a kreslení do sněhu, písku při rekreačních činnostech, dochází k propojení s přírodovědnými vycházkami (přírodniny) a pracovní-technickou zájmovou činností v materiálu (papír, textil, modelína), děti se učí výtvarně-estetickým hodnotám i principům dekorativní tvorby, objevovat ukrytou krásu a dívat se kolem sebe, v činnostech esteticko-výchovných vše směřuje k osobitému sebevyjádření – *způsob práce se blíží spíše k dialogu mezi vychovatelem a žákem* (Pavlíková 2003, str. 99), bohaté podněty poskytuje příroda i mikrosvět,

náměty a motivy zpracované ve větších celcích nebo se zaměřením na detail jsou podkladem pro tematické práce, orientace na tvořivost a představivost je uskutečňována prostřednictvím představ a fantazie, vhodným posouzením výtvarné práce u dítěte neúspěšného ve školním vyučování může dojít k pozitivnímu působení na jeho sebevědomí,

- rukodělné činnosti – mají nezastupitelné místo v rozvoji dětské osobnosti, zdokonalují u dětí jemnou motoriku, rozvíjí trpělivost, upevňují se charakterové vlastnosti (trpělivost, pečlivost, přesnost), cit pro materiál, citění prostorové a estetické, utváří pracovní dovednosti a návyky pro pracovní výchovu, rozšiřují rozumovou a estetickou výchovu, vychovatelka volí vhodné metody a organizační formy, k práci se využívají druhotné materiály (dřevěné odřezky, hobliny, papírové obaly, textilie), přírodniny (bukvice, žaludy, kaštany, jeřabiny, sláma, kukuřičné šustí), modelovací hmoty nebo stavebnice (konstrukční, spojovací, plošné, prostorové), jako nevhodný materiál se jeví poživatiny, plastové lahve, plechovky, *učme děti, že vše má svou funkci a místo v životě člověka* (Dytrtová 2003, str. 103), u organizace práce postupujeme od seznámení dětí s předmětem činnosti přes vysvětlení pracovního postupu k předvedení jednotlivých fází, a to buď postupně (děti pracují průběžně s námi) nebo najednou (samostatná práce dětí), dbáme na zvýšenou opatrnost,
- hudbu a tanec – hudba slouží k tanci, poslechu a živému hudebnímu projevu (zpívání a hraní), vychovatelka vybírá k poslechu pravidelný čas pro pozorné vnímání hudby dětmi, pěstuje časový návyk, předchází bezbřehému přijímání zvuků, probouzí a posiluje zájem o hudbu, *vychovatelka představuje pro děti autoritu, jejíž vkus a záliby děti přijímají...platí Komenským tolik zdůrazňovaná zásada napodobení* (Jurkovič 2003, str. 106), hudba k tanci slouží k prožívání hudby pohybem, u pohybového projevu se podporuje pohybová kreativita, písnička spojuje děti společnou myšlenkou, zpívá se pro radost, využívají se dětské hudební nástroje, pozornost se věnuje rytmu a rytmickým říkadlům,
- literárně-dramatické činnosti, rozvoj komunikativních dovedností – dítě získává pocity a prožitky přímou zkušeností, cílem je rozvoj osobnosti, zejména schopností,

rozvíjí se představivost, kreativita, tvořivost, komunikativní dovednosti (verbální i neverbální), *pojmem komunikace obsahuje nejen „mluvení“, ale i „naslouchání“* (Dotřelová 2003, str. 113), prvky dramatické výchovy se prolínají v přípravě na vyučování (český jazyk – písmena, slova, pohádková postava, vyprávíme příběh, hrajeme divadelní představení, matematika – improvizace na zvolené téma, soutěživé hry), cvičení a hry z dramatické výchovy mění klima ve skupině dětí, jedná se o cvičení na rozehrání (hry s živým pohybem), uvolnění (psychomotorické hry) a soustředění (hry na soustředění pozornosti), práce s dětmi v kruhu, v tomto uspořádání jsou si všichni rovni (demokratické uspořádání), mají větší chuť komunikovat,

- přírodovědné a vlastivědné zájmové činnosti – činnosti spolu úzce souvisí, cíl činností je směřován do oblasti rozumové (paměť, vnímání, myšlení, představivost), citové (estetické, intelektuální a morální city) a volní (ochrana a tvorba životního prostředí), využívají se metody názorné, praktických činností a slovní, aktivizujícími metodami jsou rozhovor, beseda, inscenační metoda, využívají se vycházky a prohlídky, pro prohlubování a rozšiřování vědomostí jsou vytvářeny výstavy, instaluje se výzdoba interiéru školy, vyrábějí se herbáře, pokud okolnosti dovolí, existuje možnost zřízení koutku přírody, vhodné navázat spolupráci s odbornými institucemi (muzea, hvězdárny, útulky, zoologické a botanické zahrady, rybářskými a zahrádkářskými svazy...),
- výpočetní techniku – vnímají děti jako častou součást života, základem práce s počítačem je hra, která rozvíjí tvořivé schopnosti, pomáhá připravovat na výuku, umožňuje spolupráci dětí, vyžaduje kontakt s vychovatelkou, naprosto nevhodné jsou bojové hry, věkově nepřiměřené programy, časově náročné programy, výukové programy bez zaměření na hru, pro úspěšné využívání výpočetní techniky je nezbytná znalost obsluhy počítačů vychovatelkou a odborný dohled vychovatelky,
- přípravu na vyučování – zařazujeme do obsahu výchovy mimo vyučování, není součástí volného času dětí, patří do jejich povinností, požadavky rodičů a učitelů vychovatelka zváží a respektuje, možnost návrhu nového řešení situace, ohled na dobu pobytu dítěte v ŠD, počet dětí, ale i na prostorové a materiální vybavení, vychovatelka využívá pestrost přípravy na vyučování – vypracování písemných

a výtvarných úkolů, osvojování učiva prostřednictvím básní, dat, příběhů, pravidel, slovíček, využití didaktických her k procvičování učiva, prohlubování a rozšiřování poznatků formou činností v ŠD, využití výpočetní techniky.

Přínos kapitoly:

Školní družinu vnímám jako místo sociálního učení, místo pro nácvik i přenos sociálních dovedností pro různé sociální situace. Kapitola mě utvrdila o potřebě komunikace pro vzájemnou spolupráci. Sjednotila mou představu o přípravě, organizaci, realizaci, motivaci, funkcích a bezpečnosti práce představenou širokou škálou činností ve školní družině.

4. Právní a bezpečnostní předpisy

Součástí profesní přípravy vychovatelů je znalost ústavy, zákonů, nařízení vlády, vyhlášek ministerstva, krajů a obcí vztahující se k práci s dětmi a činností školní družiny. Platných právních předpisů pro školská zařízení je mnoho, vychovatelé by se měli orientovat v konkrétních předpisech potřebných pro fungování a činnosti školní družiny. Uvedená právní ustanovení v knize byla již od roku 2003 pozměněna a platí ve znění pozdějších předpisů. Vychovatelé musí tuto skutečnost reflektovat.

Pověřená osoba odpovídá ve školní družině za bezpečnost přítomných dětí a vykonává dohled nad nezletilými. *Vychovatelka může odpovídat pouze za úměrný počet dětí. Při standardních činnostech s menší náročností může vedoucí odpovídat za 25 dětí* (Hájek 2003, str. 138). Vychovatelka prokazatelně seznámí děti se zásadami bezpečnosti v místnosti, tělocvičně, při akcích ve městě, při koupání a dbá na jejich dodržování. Vychovatelka odpovídá za bezpečnost dětí svého oddělení od doby zahájení činnosti až po ukončení činnosti do doby předání dítěte rodičům včetně výletů, vycházek a pobytu venku.

Závěr knihy je věnován Vyhlášce č. 87/1992 Sb., o školních družinách a školních klubech a Metodickému pokynu k postavení, organizaci a činnosti školních družin (č. j. 17 749/2002-51).

Přínos kapitoly:

Znalost ustanovení a právních předpisů patří k právnímu vědomí každého vychovatele školní družiny. Čtvrtá kapitola mě poučila o nezbytnosti sledovat aktuální situaci v platnosti právních předpisů, norem, metodických pokynů atd. a na jakékoliv změny v rámci profesní přípravy reagovat.

6 Profesiografický rozbor vychovatele ve školní družině

Povolání je primární pracovní odbornost člověka. Jeho poslední nebo současné pracovní zařazení tvoří zaměstnání. *Profese představuje určitý speciální úsek pracovní činnosti, druh pracovní činnosti, který vyžaduje specifickou přípravu a zahrnuje konkrétní soubor nezbytných vědomostí, dovedností a specializovaných činností (úkolů)* (Pauknerová 2012, str. 153). *Učitelé zpravidla pojmají své povolání jako poslání* (Kot'a 2011, str. 15), nejinak je tomu u vychovatelů. Podle Hanzalové (2008) má každá profese přesně stanovené požadavky na vzdělání, na psychické funkce (paměť, pozornost, vnímání apod.) a na specifické osobnostní rysy (spolehlivost, důslednost, komunikační dovednosti, odolnost proti stresu). Společně s dalšími významnými charakteristikami se adekvátním způsobem analyzují v profesiografii za pomoci metod a metodických přístupů.

Profesiografický rozbor obvykle zahrnuje následující informace:

- *všeobecnou charakteristiku profese – soupis úkolů a prostředků potřebných pro výkon profese,*
- *souhrn povinností pracovníka – podle organizačních řádů a technologických předpisů,*
- *popis obsahu pracovní činnosti a jí odpovídajících úkonů a operací,*
- *popis pracovních podmínek – technických, ekonomických i společenských,*
- *inventář požadavků na pracovníka – odborných, fyzických a zdravotních, psychických a osobnostních,*
- *popis postavení profese ve společnosti a rozsah společenské odpovědnosti pracovníka* (Pauknerová 2012, str. 155).

Získané informace shrnuje profesiogram.

VŠEOBECNÁ CHARAKTERISTIKA PROFESE

Zákon 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících definuje pedagogického pracovníka v § 2 následovně: *Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně-pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu, je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává*

činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb (zák. 563/2004 Sb.).

Zvírotský (2015) uvádí kategorie pedagogických pracovníků podle rozlišení v zákonu, který zároveň stanovuje kvalifikační požadavky pro vychovatele, učitele, pedagogy volného času, asistenty pedagogů, trenéry, psychology, speciální pedagogy, pedagogy v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků a vedoucí pedagogických pracovníků. V zákoně je navíc uveden metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně.

Získávání odborné kvalifikace vychovatele

Vychovatel získává zpravidla odbornou kvalifikaci vysokoškolským vzděláním, akreditovaným studijním programem získaným vysokoškolským vzděláním, vzděláním v programu celoživotního vzdělávání, studiem pedagogiky, vyšším odborným vzděláním a středním vzděláním s maturitní zkouškou. Přesný výčet způsobů získání kvalifikace a společná ustanovení k odborné kvalifikaci se nachází v § 16 a § 22 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících.

Pedagogika volného času

Místem působení vychovatele je školní družina, která se řadí do školského zařízení pro výchovu mimo vyučování. Vychovatel využívá znalosti pedagogiky volného času jako vědního oboru zabývajícího se teoretickými i praktickými hledisky výchovy ve volném čase. Výchovným působením na děti ovlivňuje jejich volný čas a vytváří hodnotné celoživotní zájmy. Výchova mimo vyučování jako jedna oblast z výchovy se uskutečňuje mimo povinné vyučování a mimo bezprostřední vliv rodiny, je zajištěna institucemi a probíhá z velké části ve volném čase.

SOUHRN POVINNOSTÍ PRACOVNÍKA

Týdenní pracovní doba vychovatele při plném úvazku je stanovena na 40 hodin. Tato pracovní doba je rozdělena na přímou pedagogickou činnost a práci související s přímou pedagogickou činností, tzv. nepřímá pedagogická činnost. Pracovní doba pedagogických pracovníků a rozsah přímé pedagogické činnosti jsou upraveny:

- zákonem č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,
- zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce,
- nařízením vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně-pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů (nařízení vlády 273/2009 Sb., 239/2015 Sb.),
- vyhláškou č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí.

Přímá pedagogická činnost

Ředitel školy stanovuje pro vychovatele školní družiny týdenní přímou pedagogickou činnost v rozsahu 28 – 30 hodin na školní rok nebo na pololetí školního vyučování. Hodina výchovně vzdělávací práce trvá 60 minut.

Do přímé pedagogické činnosti je zahrnuta:

- přímá výchovně vzdělávací činnost vychovatele s dětmi v době ranní družiny od jejich převzetí od rodičů až po předání vyučujícímu,
- přímá výchovně vzdělávací činnost vychovatele s dětmi po skončení vyučování až do jejich předání zákonným zástupcům, *včetně výchovných činností spojených se stravováním žáků v jídelnách škol* (Hájek 2003, str. 38).

Práce související s přímou pedagogickou činností

Práce související s přímou pedagogickou činností, tzv. nepřímá pedagogická činnost tvoří týdně 10 – 12 hodin. Pokud ředitel školy nerozhodne jinak, místo výkonu práce související s přímou pedagogickou činností si určuje zaměstnanec. Podle Vyhlášky 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí bývá obsahem nepřímé pedagogické činnosti:

- příprava na přímou pedagogickou činnost, příprava učebních a didaktických pomůcek, výtvarných materiálů a pracovních potřeb,
- dohled nad dětmi a nezletilými žáky ve škole a při akcích organizovaných školou,

- spolupráce s ostatními pedagogickými pracovníky, např. s výchovným poradcem a školním metodikem prevence,
- konzultace ve školní družině a spolupráce se zákonnými zástupci dětí,
- péče o kabinety, knihovny, sklady a další zařízení sloužící potřebám vzdělávání,
- účast na provozních a pedagogických poradách svolaných ředitelem školy nebo vedoucí vychovatelkou,
- studium a účast na dalším vzdělávání pedagogických pracovníků.

V praxi spadá do práce související s přímou pedagogickou činností vedení administrativy, pedagogické dokumentace, účast vychovatelek na metodickém sdružení, vypracování a příprava plánů pro výchovně vzdělávací činnost a v neposlední řadě komplexní činnost při organizování a zajišťování akcí v rámci měsíčního programu školní družiny v budově školy nebo mimo ni.

POPIS OBSAHU PRACOVNÍ ČINNOSTI

Pracovní náplň vychovatelek

Pracovní náplň vychovatelek vychází z obecného poslání školní družiny a místních podmínek. Je součástí pracovní smlouvy nebo jiného vnitřního dokumentu školy (Hájek 2003, str. 39). Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě obsahuje povolání a jejich zařazení do platových tříd s vymezením odpovědnosti za uskutečnění úkolů. Na základě nařízení vlády č. 222/2010 Sb., z vlastní praxe a po konzultaci s kolegyněmi jiných škol uvádím nejčastější body pracovní náplně vychovatelek:

- komplexní výchovně vzdělávací činnost, rozvíjení osobnosti dítěte, jeho tvořivosti, kreativity, zájmů s ohledem na individualitu každého jedince,
- tvoří Výchovně vzdělávací program školní družiny, Roční plán akcí ŠD, Měsíční připravované akce ŠD, podává návrhy pro zapracování do Vnitřního řádu školní družiny a následně se předepsanou činností řídí,
- vede a řádně vyplňuje pedagogickou dokumentaci školní družiny, zapisuje nepřítomné žáky a koná činnosti spojené s administrativou,

- organizuje a účastní se akcí školní družiny, dle pověření vedoucí vychovatelky vypracovává z uskutečněných akcí písemná sdělení a poskytuje je s fotografickými snímky k prezentaci činnosti ŠD,
- zachovává mlčenlivost, dodržuje veškerá ustanovení GDPR, shromažďuje nezbytně nutné osobní údaje, neposkytuje je cizím subjektům bez zákonného nároku, má je bezpečně uložené, nepotřebné údaje vyřazuje a dál již nezpracovává,
- drží dohled nad dětmi u všech činností školní družiny.

Pracovní náplň u vedoucí vychovatelky je rozšířena:

- o diagnostickou a preventivní činnost zaměřenou na celkovou osobnost dítěte a její rozvoj,
- o navrhování postupů a nejlepších variant k vylepšení procesu výchovy a vzdělávání, zpracovává a doplňuje Výchovně vzdělávací program školní družiny, Vnitřní řád školní družiny, Roční plán akcí ŠD, vede metodické sdružení vychovatelek,
- o koordinaci práce vychovatelek, informování vedení školy o provozu a potřebách školní družiny, vznášení požadavků řediteli školy na materiální vybavení a finanční požadavky,
- o hodnocení práce a činnosti školní družiny na pedagogických radách, o tvorbu evaluačních nástrojů a preventivních programů.

POPIS PRACOVNÍCH PODMÍNEK

Pracovní činnost je vykonávána za určitých technických, ekonomických a organizačních podmínek, které mají vliv na výkon člověka.

Pracovní podmínky a pracovní prostředí mají působit příznivě na zdraví člověka a jeho pracovní pohodu. Kohoutek (2000) popisuje kvalitní podmínky práce jako obohacující pro osobnost pracovníka. Zároveň za důležité považuje dostatek duševních i fyzických sil pro výkon pracovních činností, z psychologického hlediska se především jedná o kladný vztah k práci, která nám má přinášet radost a potěšení.

Kromě sociálně psychologických aspektů zahrnuje prostředí aspekty architektonické, hygienické, ergonomické či akustické (Bendl 2011, str. 150 – 151). Architektura heren umožňuje podle Bendla (2011) rozdělení prostoru do relaxační a rekreační zóny s prakticky

uspořádaným mobilním nábytkem. Ergonomické aspekty řeší vhodnost školního nábytku, jeho funkčnost a účelné rozmístění v místnosti. Estetické vlastnosti zohledňují výmalbu tříd, chodeb, stav sociálního zařízení, výzdobu společných prostor, nástěnek, heren. Hygienické hledisko se zabývá větráním, osvětlením, teplem i chladem v místnostech, jejich akustikou, prašností a v neposlední řadě i rušivými podněty, jako jsou hluk a barvy.

Vychovatel se snaží o nalezení vhodného řešení pro odpočinkovou a rekreační činnost školní družiny při pobytu dětí v kmenových třídách. Ztížené pracovní podmínky mohou být kompenzovány v prostředí nově vzniklých relaxačních koutků, vhodně řešenými klidovými zónami knihovny nebo dobře rozvrženým a rozmístěným nábytkem ve větších kmenových třídách s hracím koutkem.

Ředitel základní školy rozhoduje o zařazení zaměstnance do platové třídy podle katalogu prací. Vychovatelky v naší školní družině jsou zařazeny dle katalogu do 9. třídy, vedoucí vychovatelka školní družiny do 10. třídy. Dále může ředitel školy poskytnout osobní ohodnocení, odměny a příplatek za vedení vedoucím pracovníkům. Z fondu kulturních a sociálních potřeb (FKSP) je částečně hrazeno stravování zaměstnanců, setkání pedagogických pracovníků k významným událostem školního roku i sportovní aktivity (MultiSport karta, jóga).

Organizační podmínky vycházejí z Vnitřního řádu školní družiny, z pracovní náplně vychovatelek, přímé pedagogické činnosti, práce související s přímou pedagogickou činností a požadavků bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

POŽADAVKY NA VYCHOVATELE

Předpoklad pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

Zákon 563/2004 Sb. jednoznačně stanovuje předpoklady pro výkon činnosti pedagogických pracovníků, jedná se především o bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům, odbornou kvalifikaci, zdravotní způsobilost a znalost českého jazyka. Pracovní způsobilost vyjadřuje *míru souladu mezi požadavky profese a předpoklady pracovníka* (Pauknerová 2012, str. 158).

Pauknerová (2012) zahrnuje do pracovní způsobilosti tyto složky:

- *Zdravotní či fyzická způsobilost* je posuzována lékařem, jedná se především o fyzickou zdatnost a celkový zdravotní stav vychovatele v porovnání s fyzickými nároky práce a jejími požadavky.
- *Psychická způsobilost* určuje míru duševního zdraví vychovatele a jeho způsobilost pro výkon pracovních činností.
- *Odborná způsobilost* je dána odbornou přípravou pro vychovatelskou profesi. Získání kvalifikace je ustanoveno v § 16 a § 22 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících. Kvalifikační připravenost pracovníka je tvořena odbornou způsobilostí společně s psychickou a morální způsobilostí.
- *Morální způsobilost* formuluje morální vlastnosti vychovatele a jejich kvalitu, dále jeho odpovědný a poctivý přístup k vykonávané práci.

Posuzování kvalifikace na základě podkladů je v kompetenci ředitele školy.

Osobnostní dispozice vychovatelky

Základem úspěšné práce školní družiny je vychovatelka. Osobnost vychovatelky nevzniká sama od sebe, ale tvoří se na základě osobnostních dispozic vzděláním, osobnostním zráním a dalším sebevzděláváním (Hájek 2003, str. 34).

Podle Čápa (2001) aspekty osobnosti třídíme na motivaci, schopnosti a rysy osobnosti tvořené temperamentem a charakterem. Motivace je fáze hybných momentů v osobnosti člověka, dokáže vychovatele přimět k činnosti nebo také způsobit jeho nečinnost. Potřeba se stává dílčím motivem a aktivuje motivaci do její síly a směřování. Lidská motivace je složitý systém a vedle lidských potřeb pracuje s emocemi, zájmy, postoji a hodnotovou orientací. U zájmu se jedná o soustředění pozornosti k emočně kladně vnímané skutečnosti nebo činnosti. Postoj je chápán jako vztah k určitým lidem, skupině, činnosti apod. Postoj k hodnotám, které jsou pro společnost cenné, významné a společnost je chrání a usiluje o ně, utváří hodnotovou orientaci každého člověka.

Schopnosti jsou vlastnosti, které umožňují člověku naučit se určitým činnostem a dobře je vykonávat (Čáp 2001, str. 146). Vrozeným předpokladem pro rozvinutí schopností je vlna. Soubor vln nebo schopností, které jsou v určité oblasti lidské činnosti již dobře rozvinuty, nazýváme nadání. O talentu hovoříme při výjimečných schopnostech či nadání. Mezi schopnostmi a dovednostmi panuje těsné sepejetí, osvojení dovedností závisí

na vychovatelových schopnostech. Tvořivost (kreativita) se uplatňuje v tvůrčí činnosti a za pomoci vlastností osobnosti vede k vytvoření něčeho nového. Vychovatelka může uplatnit svoji tvořivost při hledání nových způsobů řešení problémů vychovatelské praxe. Inteligencí označujeme míru kognitivních schopností při procesu poznávání, učení a řešení problémů.

Osobnost dle Čápa (2001) není tvořena jen jejími schopnostmi, ale také rysy osobnosti, které se projevují *určitým způsobem jednání, chování a prožívání... Některé rysy jsou určovány převážně vrozenými předpoklady, jiné spíše učním, výchovou, společenským prostředím* (Čáp 2001, st. 158). Temperament je biologicky určená část osobnosti a u vychovatelky se projevuje stylem citového působení na děti. Charakter spojujeme se společenským a morálním významem, především pro jeho sociální předurčení.

Hájek (2003) řadí osobnostní dispozice mezi základní předpoklady vychovatelské profese a shrnuje je následovně: Vychovatelka má kladný vztah k dětem, umí navozovat a motivovat širokou škálu zájmových činností, používá a stále rozvíjí své organizační schopnosti, svou činnost neomezuje jen na sociální službu, je empatická, vlídná, dětem naslouchá, vytváří s dětmi partnerské vztahy, svým přístupem aktivně pečuje o pozitivní klima v oddělení školní družiny, umí používat humor, je fyzicky zdatná pro zvládnání sportovních a tělovýchovných aktivit, dbá na kulturu oblékání, ovládá svůj hlas, na děti nekřičí, projevuje se klidným tónem, vhodně volí tempo řeči, využívá bohatou slovní zásobu, pamatuje si jména dětí, informace předává srozumitelně s ohledem na věk dětí, nezatěžuje děti přemírou informací, umí dětem naslouchat.

Dovednosti a vzdělanostní předpoklady vychovatelky

Kompetence učitele jsou *soubor profesních dovedností a dispozic, kterými má být vybaven učitel, aby mohl efektivně vykonávat své povolání* (Průcha, Walterová, Mareš 2003, str. 103).

Kompetence pro vychovatele školní družiny definujeme stejným způsobem. Dělení pedagogických kompetencí uvádí každý autor jinak. Pro potřeby profesiografického rozboru bylo následující rozřazení kompetencí čerpáno z Metodického portálu RVP.CZ:

- **Kompetence oborově předmětová** – *učitel je schopen v rámci své aprobace transformovat poznatky příslušných oborů do vzdělávacích obsahů vyučovacích hodin. Dovede integrovat mezioborové poznatky a vytvářet mezioborové vztahy.*

- **Kompetence didaktická/psychodidaktická** – ovládá strategie vyučování a učení, dovede využívat metodický repertoár, který je schopen přizpůsobit individuálním potřebám žáků.
- **Kompetence pedagogická** – ovládá procesy a podmínky výchovy, je schopen podporovat rozvoj individuálních kvalit žáků, má znalosti o právech dítěte a respektuje je ve své práci.
- **Kompetence manažerská** – má znalosti o podmínkách a procesech fungování školy, ovládá administrativní úkony spojené s evidencí žáků, má organizační schopnosti pro mimovýukové aktivity žáků.
- **Kompetence diagnostická, hodnotící** – dovede použít prostředky pedagogické diagnostiky, je schopen identifikovat žáky se specifickými poruchami učení.
- **Kompetence sociální** – ovládá prostředky utváření pozitivního učebního klimatu.
- **Kompetence prosociální** – ovládá prostředky socializace žáků.
- **Kompetence komunikativní** – ovládá prostředky pedagogické komunikace, dovede uplatnit efektivní způsoby komunikace a spolupráce s rodiči a ostatními sociálními partnery.
- **Kompetence intervenční** – ovládá intervenční prostředky k zajištění kázně, je schopný rozpoznat sociálně patologické projevy žáků.
- **Kompetence osobnostní** – psychická a fyzická zdatnost a odolnost, dobrý aktuální zdravotní stav, mravní bezúhonnost.
- **Kompetence osobnostně kultivující** – má znalosti všeobecného rozhledu, umí vystupovat jako reprezentant své profese, má osobnostní předpoklady pro kooperaci s kolegy, je schopen reflektovat vzdělávací potřeby a zájmy žáků (<https://wiki.rvp.cz>).

Vychovatelka podle Hájka (2003) disponuje různými dovednostmi ve volnočasových aktivitách, které dětem vhodným způsobem nabízí a dokáže děti získat k aktivní účasti na činnostech školní družiny. Umí děti vést, motivovat, povzbuzovat a rozvíjet jejich schopnosti prostřednictvím zájmových činností. Získanou kvalifikaci dále rozvíjí soustavným vzděláváním. Má ucelené znalosti z psychologie a vývojové psychologie o věkových zvláštностech dětí mladšího školního věku, které dokáže vhodně uplatnit. Zná osnovy, učební plány a metodiku výuky žáků ze svých oddělení. Ovládá jejich látku a umí jim

poradit při případné přípravě na vyučování ve školní družině (Hájek 2003, str. 36). Vzdělává se v obecné metodice vedení zájmových činností teoreticky i prakticky. Zajišťuje bezpečnost dětí při všech činnostech školní družiny a je vybavena právním vědomím.

Pro profesiografický rozbor profese vychovatelky, jejich pracovních činností, povinností, pracovních podmínek a požadavků na pracovníka a postavení profese jsem si vybrala metodu vlastního pozorování a rozhovoru s vedoucí vychovatelkou školní družiny. Součástí komunikativní kompetence vychovatele je získaná dovednost efektivního způsobu komunikace. Osobně mě velmi zajímal pohled vedoucí vychovatelky na problematiku autority, komunikace a kázně u dětí – vztyčné body celé své bakalářské práce, a především odborné eseje na téma **Prostřednictvím komunikace k autoritě vychovatele a kázni dětí.**

Z důvodu ochrany osobních údajů a předem vysloveného nesouhlasu vedoucí vychovatelky k uvedení vlastního jména a k pořizování audiozáznamu z rozhovoru používám pro potřeby uveřejnění oslovení paní vychovatelko. Odpovědi na položené otázky byly přepsány co možná nejpřesněji dle mých osobních poznámek a jsou součástí Přílohy č. 5. V níže uvedeném rozhovoru předkládám hlavní myšlenky paní vychovatelky. Po dobu naší pětileté spolupráce jsem měla možnost pozorovat její odborný i osobnostní růst v profesi vychovatelky i vedoucí vychovatelky.

Jak dlouho vykonáváte profesi vychovatelky?

Do školní družiny při základní škole jsem nastoupila před 5 lety jako vychovatelka, první rok na zkrácený úvazek, poté 3 roky s celým úvazkem a poslední rok vykonávám pozici vedoucí vychovatelky.

Chtěla jste vždy být vychovatelkou?

První setkání s pedagogickým prostředím bylo v dospělosti prostřednictvím asistence. Měla jsem možnost pozorovat každodenní dění ve škole a chuť se opětovně vzdělávat, tak jsem absolvovala kvalifikační studium pro získání odbornosti v oblasti Vychovatelství a nastoupila na volnou pozici vychovatelky.

Jaké představy jste měla o vychovatelské profesi?

Chtěla jsem s dětmi tvořit, hrát hry, číst si, rozvíjet je, ukazovat jim nové způsoby v zájmových činnostech, trávit čas venku. Ale bylo to obtížné, částečný úvazek znamenal čas od 12.30 hod do 15 hod včetně oběda a pobytu venku. Bylo to spíše o povinnostech, organizaci dětí, převádění do ostatních oddělení po obědě.

Jaká je realita po pěti letech?

Vše se zlepšilo s plným úvazkem. Moje nadšení stále přetrvává, těším se na děti, mám je ráda a ráda jim naslouchám, letos mám prvňáčky a do oddělení jsem dobírala děti ze třetích tříd. Mojí představou je „rodinné“ oddělení, starší pomáhají mladším, chrání je, učí, provázejí. Mají však jinak konec vyučování, na oběd chodí s jinou vychovatelkou, a tak přicházejí do oddělení později, potřebují čas pro vlastní odpočinek a rekreaci. Snažím se vymyslet takové činnosti, které děti spojují napříč věkem.

Jaké přednosti má vaše práce?

Poskytuje mně velkou svobodu v činnostech zájmového vzdělání a bezprostřední kontakt s dětmi, mohu děti někam směřovat, vést je, ovlivňovat. Čas strávený s nimi je pro mě obohacující a radostný. Velkou předností této profese je rozdělení pracovní doby na přímou a nepřímou činnost. Nepřímá pracovní činnost je částečně vykonávána doma a poskytuje prostor k přípravě na výchovně vzdělávací činnosti. Ale také je určena pro metodické sdružení, hodnocení akcí i práce vychovatelek, doprovody na akce školy a dohledy nad dětmi.

S jakými obtížemi se setkáváte?

Z pozice vychovatelky se setkávám s problémy dnešní doby, děti jsou neklidné, nesoustředěné, lehce znuděné a je těžké je motivovat. Bohužel rodiče nás stále vnímají jako sociální službu. Nezříkáme se této činnosti a v malé míře jsme sociální službou, ale pestrost našich činností a akcí rozhodně vypovídá o vysokém nasazení školní družiny. Občas vnímám kolísající aktivitu vychovatelek a z toho plynoucí určitý druh nesamostatnosti, ale usiluji v kolektivu o vhodnou formu motivace. Těžká je pro mě realita ztráty heren, snažíme se s vedením školy najít optimální řešení, ale ono vlastně neexistuje, kmenové třídy mají přednost.

Jaká by podle vás měla být vychovatelka k dětem?

Usměvavá, klidná, vnímavá, milující, pozitivní, ale taky přísná, důsledná, organizačně schopná. Měla by být pro děti příkladem a umět je zaujmout. Přísná neznamena křičící.

Jak vnímáte pojem „autorita“?

Pro mě je to určitý vztah mezi lidmi, mezi vychovatelkou a dítětem, vztah utvářený vlivem na člověka, autorita vychovatelky vychází především z její osobnosti a také z role vychovatelky.

Mohou mít všichni vychovatelé autoritu?

Nemohou ji mít, protože i přes neskutečný nedostatek pedagogických pracovníků, což znamená i vychovatelů, ne všichni jsou pro práci předurčení. A právě tito lidé nikdy autoritu nezískají, v tom jsou děti nemilosrdné.

Co preferujete u komunikace s dětmi?

Naslouchat a komunikovat. Vyprávím si s nimi a snažím se vžít do jejich dětské duše. Tvoříme si společně pravidla komunikace a dodržujeme vytyčené hranice.

Co je pro vás v tomto povolání důležité?

Z pozice vedoucí vychovatelky říkám spolupracující kolektiv vychovatelek, jejich týmová práce, spolehlivost, nasazení, práce na nových cílech. Snažím se posouvat naši družinu dál, chci vidět její vývoj a každodenní překážky překonávat s lehkostí. Z pozice vychovatelky samozřejmě děti.

Co je pro vás nejdůležitějším úkolem ve vztahu k dětem?

Aby děti akceptovaly náš vztah, abych docílila vzájemné souhry. Chci je vést, motivovat, rozvíjet jejich osobnost, ukazovat možnosti a nechat je vybírat a volit si.

Jak se snažíte dobít energii?

Spokojenost dětí mě velmi dobíjí, zdařilá akce školní družiny, ale taky procházky v lese, kniha, relaxace, ticho, masáže, prostě čas sama pro sebe.

Co byste poradila začínajícím vychovatelům?

Ráda bych jim řekla, že vzdělání je velmi důležité, ale není jediným receptem v této složité alchymii výchovy a vzdělávání. Ze začátku by měli jen pozorovat dění, aby se zorientovali v chodu školní družiny, není dobré hned vše měnit a dělat jen po svém. A taky u dětí se vyplácí stanovit jasná pravidla, neplést si kamarádství s partnerským vztahem. Pokud dění v oddělení nefunguje podle určitého režimu a řádu, děti toho velmi brzy začnou zneužívat a cesta k jejich kázni je složitější a namáhavější. A velkým přáním by bylo, kdyby

noví vychovatelé naslouchali zkušenostem starších, možná by v nich objevili autority, které jim mohou do vínků vychovatelství dát mnoho...

Rozhovor s paní vychovatelkou potvrdil náš společný pohled na komunikaci, autoritu, činnosti školní družiny a kázeň u dětí. Její kreativita, zápal pro věc a nasazení jsou obdivuhodné. Organizační schopnosti, důslednost a schopnost spolupráce dosahuje vysokých kvalit. Dokáže si velmi dobře s dětmi vytvořit pravidla vzájemné spolupráce a komunikace, a to jak v prostředí vlastní herny, tak také v kmenové třídě za přítomnosti třídního učitele. Umí používat humor, je pozitivní k dětem, velmi empatická, preferuje partnerský a respektující přístup k dětem. Vždy ji nacházím uprostřed dění v oddělení, při hře na koberci, vyrábění, s knížkou v ruce u předčítání pohádek. Dětskou osobnost rozvíjí všemi směry, záleží jí na jejich sebevědomí, sebeúctě a sebepojetí.

U dětí již autoritu získala. V současné době má za sebou první rok vedení školní družiny a z mého pohledu byla obzvláště úspěšná. Zorientovala se v pedagogické dokumentaci, administrativě spojené s vedením školní družiny a v organizaci společných akcí. Navrhovala a upravovala Výchovně vzdělávací program školní družiny, Vnitřní řád školní družiny, vedla metodická sdružení, koordinovala činnost vychovatelek, poskytovala podklady k provozu a materiálnímu vybavení školní družiny. Účastnila se provozních porad, pedagogických porad a porad vedení školy. Hodnotila činnosti školní družiny a pravidelně informovala veřejnost o akcích školní družiny. Prostřednictvím čipového systému a za podpory vedení školy zajistila spolehlivé a bezpečné předání dětí rodičům. Byla zavádějící vychovatelkou pro novou kolegyni.

Paní vychovatelka je velmi zkušenou vychovatelkou s veškerými předpoklady pro kvalitní vedení školní družiny. Další rozvíjení vědomostí, schopností, získání dostatečných dovedností pro práci s dětmi ve školském zařízení zajišťující výchovu mimo vyučování lze efektivním způsobem, a to studiem oboru Vychovatelství na vysoké škole, např. Univerzitě Karlově. Domnívám se, že vysokoškolské studium by mohlo znamenat pro paní vychovatelku prohloubení tak potřebných odborných znalostí a další krok k získání autority vedoucí vychovatelky.

Soupis použité literatury a pramenů v profesiografickém rozboru je uveden v kapitole 10 – Soupis použité literatury a pramenů.

7 Případová studie školní družiny jako školského zařízení

Základní údaje o škole

Název: Základní škola

Sídlo: Praha 9

IČ: XXX

Zřizovatel: Městská část Praha

Právní forma organizace: příspěvková organizace

Vymezení předmětu činnosti:

Činnost organizace je vymezena pro mateřskou školu § 33, pro základní školu § 44, pro školní družinu § 111 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

Úvod

Vychovatelky se při své činnosti a práci závazně řídí výchovně vzdělávacím program a vnitřním řádem školní družiny. Struktura obou závazných dokumentů poskytuje ucelený přehled o charakteristice školského zařízení, objasňuje cíle, obsahy, formy i metody školní družiny, předkládá podrobný přehled o pedagogické dokumentaci, časovém plánu, stanovuje podmínky pro činnost žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a vymezuje podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví a jejich ochranu před sociálně patologickými jevy. Práva a povinnosti žáků, jejich zákonných zástupců a pedagogických pracovníků umožňují nastavit proces dobře fungující družiny.

Do tohoto procesu vstupují různé aspekty z přímé i nepřímé činnosti vychovatele, jeho osobnost, dovednosti, vzdělanostní předpoklady, míra povinností i pracovní naplň. Hájek (2003) vyjmenovává podmínky a procesy činnosti utvářející celkový rámec jednotlivých činností, jde o materiální podmínky, vybavení, pedagogickou dokumentaci, plánování činností a akcí, režim dne, motivace dětí a hodnocení dětí, reflexe a sebereflexe vychovatelek. Všechna uvedená stanoviska byla zahrnuta do posuzování a tvořila základ pro přesné určení kladných i záporných stránek a potenciálu i hrozeb pro školní družinu.

Podle Pávkové (2002) je výchova mimo vyučování chápána jako specifická oblast pedagogického působení. Výchovná zařízení naplňují výchovně-vzdělávací, zdravotní,

preventivní a sociální funkci v odlišné míře s ohledem na svůj charakter. Tento charakter zařízení určuje i možné návrhy řešení vedoucí k zlepšování činnosti školní družiny.

Školní družina

1 Charakteristika školní družiny

Školní družina je školské zařízení pro výchovu mimo vyučování a je zřízena při základní škole. Hlavním posláním školní družiny je výchova ve volném čase a k volnému času. Školní družina zabezpečuje pro děti výchovné, vzdělávací, odpočinkové, rekreační a zájmové činnosti v době mimo vyučování a zároveň umožňuje dětem přípravu na vyučování pestrými formami práce. Zřizovatelem Základní školy, Praha 9 je Městská část Praha 9. Základní škola je příspěvkovou organizací.

Školní družina se při své činnosti řídí *Zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), Vyhláškou č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání ze dne 9. února 2005 a Vyhláškou č. 109/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.*

Školní družinu navštěvuje 210 dětí přednostně z 1. – 3. tříd a přípravné třídy rozdělených do sedmi oddělení naplněných do počtu 30 dětí dle kritérií pro přijetí do školní družiny na příslušný rok.

1.1 Poloha

Základní škola je umístěna v klidné panelové zástavbě sídlištního komplexu. Herní školní družiny se nacházejí v přízemí pravého i levého křídla budovy. Další prostory využívá školní družina v prvním patře základní školy. Městské zelené plochy v okolí školy jsou minimální. Možnost venkovního pobytu ve větším přírodním areálu nabízí letňanský lesopark, avšak jeho vzdálenost od školy neumožňuje každodenní využití. Pro sportovní, spontánní činnosti a individuální hry dětí jsou využívána sportovní a dětská hřiště v blízkosti školy s herními prvky a sportovním náčiním.

Základní škola je dobře dostupná městskou hromadnou dopravou i individuální dopravou. V blízkosti se nachází řada kulturních a sportovních zařízení, např. multikino, městská knihovna, lezecká stěna, větrný tunel, plavecký bazén, zimní stadion, dětská hřiště, kluby, mateřské centrum a centrum volného času.

1.2 Personální obsazení a podmínky

Pedagogické působení zajišťuje sedm plně kvalifikovaných vychovatelek. Věkový průměr je 42 let.

Vychovatelka v průběhu celé pedagogické činnosti rozvíjí sociální kompetence důležité pro osobnostní rozvoj dítěte a uplatnění ve společnosti. Vhodným způsobem podporuje možnosti a schopnosti dětí, jejich sebedůvěru a sebejistotu, schopnost být sám sebou a přizpůsobit se životu v sociální skupině i v multikulturní společnosti. Vychovatelka svým působením pokládá základy pro celoživotní učení. Utvvrzuje a rozvíjí schopnost jednat v duchu základních lidských a etických hodnot. Kolektiv vychovatelek je přívětivý, ochotný, vzájemně spolupracující a schopen nalézat vhodná řešení k provozním problémům. Vychovatelky jsou vybaveny právním vědomím, disponují organizačními a komunikačními schopnostmi, znají metodiku zájmových činností, zajišťují bezpečnost dětí po celou dobu pobytu ve školní družině, dbají na zásady psychohygieny a posilují odolnost proti stresu. Znalosti a dovednosti vychovatelek jsou prohlubovány vzděláváním v akreditovaných kurzech celoživotního vzdělávání a samostudiem.

Ve školní družině pracuje pět asistentek pedagoga splňujících kvalifikaci. Asistent pedagoga může poskytovat podporu při vzdělávání žákovi nebo více žákům současně, nejvýše však čtyřem žákům v oddělení.

Zájmovým kroužkem školní družiny ve školním roce 2018/2019 se stala jóga. Rozmanitou paletu kroužků pro děti nabízejí externí organizace se svými lektory. Jednotlivá oddělení zajišťují dětem bohatou regenerační, rekreační a zájmovou činnost.

1.3 Prostory a materiální podmínky

Školní družina disponuje samostatnými hernami pro tři oddělení. Další čtyři oddělení jsou v kmenových třídách. Herny jsou zařízené odpovídajícím nábytkem, kobercem a molitanovým programem. Prostředí a prostor v kmenových třídách jsou uzpůsobeny pro školní vyučování i výchovu mimo vyučování. V levém křídle budovy se nachází prostorný relaxační koutek s kobercem, molitanovým programem, televizí a DVD přehrávačem. Každé oddělení školní družiny je vybaveno didaktickými pomůckami a hrami, počítačem, stavebnicemi, hračkami, knihami a časopisy. Ke sportovní činnosti využívají děti tělocvičnu školy, přilehlá sportovní a dětská hřiště. Sportovní náčiní a pomůcky využívané dětmi při pobytu venku zlepšují hbitost, rychlost, koordinaci a motoriku.

2 Struktura Výchovně vzdělávacího programu pro školní družinu

Výchovně vzdělávací program školní družiny a Vnitřní řád školní družiny čerpá ze *Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)*, *Vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání* a *Vyhlášky č. 109/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání* (web [Zákony pro lidi.cz](http://Zakony.pro.lidi.cz)). Výchovně vzdělávací program pro školní družinu je k nahlédnutí u ředitelky základní školy a vedoucí vychovatelky školní družiny. V níže uvedeném textu z něho poskytují výtah.

2.1 Cíle výchovy a vzdělávání

Zájmové vzdělávání se zaměřením na různé oblasti ve školní družině naplňuje svými specifickými prostředky obecné cíle vzdělávání dané školským zákonem č. 561/2004 Sb. Jedná se zejména o oblast rozvoje dítěte, jeho učení a poznávání, o oblast výchovy ke zdravému životnímu stylu se schopností starat se o duševní zdraví a chránit své fyzické zdraví, o oblast sociálních kompetencí s dovednostmi účinně řešit problémy, efektivně komunikovat a spolupracovat. *Být ohleduplní a tolerantní k jiným lidem, k odlišným kulturním a duchovním hodnotám, poznávat své schopnosti a reálné možnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o své další životní dráze a svém profesním uplatnění* (Zákon 561/2004 Sb., § 44). Cíle výchovy a vzdělávání školní družina naplňuje ve svých odpočinkových, rekreačních a zájmových činnostech, ale také prostřednictvím sebeobslužných činností a přípravy na vyučování.

Výchovně-vzdělávací, sociální, zdravotní a preventivní funkce se podílejí na harmonicky rozvinuté osobnosti a tím přispívají k naplňování poslání školní družiny. Je nezbytné nezaměňovat funkce a činnosti ŠD za pouhou sociální službu. Cílem školní družiny je naučit děti přemýšlet o volném čase a smysluplně trávit volný čas.

2.2 Obsahy a formy činnosti ve školní družině

- Pravidelná činnost – pravidelná výchovná, vzdělávací, odpočinková, rekreační a zájmová činnost včetně možnosti přípravy na vyučování je zakotvena v týdenní skladbě zaměstnání, která je součástí Přehledu výchovně vzdělávací práce a pojednává o přesném harmonogramu a rozvržení všech činností školní družiny v časových i denních úsecích.
- Příležitostná činnost – příležitostná výchovná, vzdělávací, odpočinková, rekreační a zájmová činnost včetně možnosti přípravy na vyučování vychází z Ročního

přehledu práce školní družiny, např. divadelní představení, koncerty, kino, výstavy, planetárium, návštěvy místní knihovny, muzea, výlety, besídky, slavnosti, společné hry a akce.

- Odpočinkové činnosti – jsou klidné, nenáročné činnosti odstraňující únavu. Do denního režimu se zařazují nejčastěji po obědě, popř. ráno pro žáky, kteří brzy vstávají a dále dle potřeby kdykoliv během dne. Tuto funkci mohou plnit klidové hry, či jiné klidné zájmové činnosti, poslechové činnosti, četba na pokračování v době poledního klidu apod.
- Rekreační činnosti – převládá v nich aktivní odpočinek s náročnějšími pohybovými prvky, slouží k obnově a regeneraci sil, hry a spontánní činnosti jsou rušnější, nelze v tom spatřovat nekázeň, ale možnou relaxaci dětí po soustředění ve vyučování.
- Zájmové činnosti – rozvíjejí kladné rysy osobnosti dítěte prostřednictvím široké rozmanitosti. Umožňují žákům seberealizaci i další rozvoj dovedností, schopností a poznání. Vhodně volené zájmové činnosti mají formu řízené kolektivní nebo individuální činnosti, organizované a spontánní aktivity.

Do rekreační a zájmové činnosti patří:

VČ – výtvarná činnost, PrČ – pracovní činnost, SČ – TV – sportovní činnost, PČ – přírodovědná činnost, HČ – hudební činnost, DV – dopravní výchova, SPV – společenskovední činnost, DLC – dramaticko-literární činnost.

- Příprava na vyučování – zahrnuje okruh činností souvisejících s plněním školních povinností dítětem. Učivo je procvičováno zábavnou formou prostřednictvím didaktických her (včetně řešení problémů), ověřováním a upevňováním školních vědomostí v praxi při vycházkách, exkurzích a dalších činnostech, získávání dalších doplňujících poznatků při průběžné činnosti ŠD.
- Spontánní činnost – každodenní klidové aktivity, hry v rámci ranního pobytu a v koncové družině, hry na sportovním hřišti, vychovatel do nich nezasahuje.
- Jiné činnosti – jedná se o činnosti nepatřící do již uvedených činností, společné akce ŠD nebo individuální akce jednotlivých oddělení dle Ročního plánu akcí ŠD 2018/201, popř. mimořádné akce, průběžné hodnocení celoroční soutěže v jednotlivých odděleních.

Základním prostředkem činnosti školní družiny je hra založená na prožitku účastníků. Zážitek obohacuje jejich sebepoznání, rozšiřuje vědomosti a dovednosti a navozuje kladné

emoce. Hájek (2003) charakterizuje strategii pedagogické práce jako respektování požadavků pedagogiky volného času.

2.3 Dokumentace

Výchovně vzdělávací program školní družiny vyjmenovává níže uvedenou dokumentaci vedenou v družině:

- Přehled výchovně vzdělávací práce – třídní kniha
- Přihlášky dětí přihlášených k pravidelné docházce – důležitou částí přihlášky je písemné vyrozumění zákonných zástupců dětí o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka z družiny a zplnomocnění jiných osob zákonnými zástupci k vyzvedávání dětí ze školní družiny
- Výchovně vzdělávací program školní družiny
- Vnitřní řád školní družiny
- Roční plán akcí ŠD
- Čtvrtletní a roční hodnocení práce školní družiny
- Metodická sdružení vychovatelek

Součástí dokumentace vedené ve školní družině jsou Měsíční připravované akce ŠD, Docházkový sešit pro děti navštěvující školní družinu nepravidelně a Měsíční evidence denní docházky vychovatele.

2.4 Časový plán

Školní družina tvoří časový plán na dobu jednoho vzdělávacího cyklu, což je školní rok. V Ročním plánu akcí ŠD je zaznamenána pravidelná i příležitostná činnost rozpracována dle měsíců v roce na témata, společné akce a činnosti. U pravidelné činnosti se jedná o průběžnou každodenní činnost a řízenou organizovanou činnost, které vycházejí přímo z týdenní skladby zaměstnání jednotlivé vychovatelky uvedené v Přehledu výchovně vzdělávací práce. Příležitostná činnost se zaměřuje na akce k danému tématu.

2.5 Evaluační plán

Ve školní družině probíhají vnitřní a vnější evaluační procesy. Vnitřní evaluační procesy jsou naplňovány prostřednictvím reflexe a sebereflexe vychovatelky hodnotící vlastní práci, týmovým hodnocením v rámci metodického sdružení a v neposlední řadě hodnocením

vedení školy a vedoucí vychovatelkou školní družiny v podobě hospitací v jednotlivých odděleních.

Hodnotící kritéria se zaměřují na podmínky a prostředí činností, organizaci činností a na vlastní práci vychovatelky, sledují navozování činností, motivaci dětí, časovou dotaci, vyhodnocování a jednání u nepředvídatelných situací, způsob komunikace při interakci vychovatelka – dítě, závěrečné hodnocení práce dětí a následný rozhovor vedoucího pracovníka s vychovatelkou.

2.6 Podmínky pro činnost žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Žákům se speciálními vzdělávacími potřebami budou poskytnuta podle stupně a charakteru jejich znevýhodnění při jejich začlenění do zájmových činností podpůrná opatření v souladu se zdravotním stavem dítěte, prostředím a životními podmínkami dítěte tak, jak je popsáno v § 16 zákona 561/2004 Sb.

2.7 Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve školní družině

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci ve Výchovně vzdělávacím programu školní družiny vychází ze *Zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce (§ 101 a § 102)*, ze *Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (§ 29) a Vyhlášky MŠMT č. 57/2010 Sb., kterou se mění vyhláška č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů. Touto vyhláškou se provádí § 29 odst. 3 školského zákona* (web Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy).

Základní podmínky pro BOZP:

- ✓ vhodná struktura režimu dne s dostatkem relaxace pro děti,
- ✓ vhodný stravovací a pitný režim,
- ✓ zdravé a vhodné prostředí užívaných prostor (světlo, teplo, čistota, hluk),
- ✓ ochrana dětí před úrazy v interiéru i exteriéru,
- ✓ dostupnost prostředků první pomoci,
- ✓ prevence rizik vedoucích k psychosomatickým potížím:
 - klidné prostředí, příznivé sociální klima, spolupráce a pomoc druhému,
 - respekt k potřebám druhého, sledovat všestranný prospěch dítěte,
 - věková přiměřenost u všech aktivit,
 - ochrana dětí před násilím a šikanou,

- vytváření podmínek pro spoluúčast dětí na životě školy a školní družiny,
- včasná informovanost dětí i rodičů.

Pro činnost ŠD platí stejná ustanovení o BOZP jako ve školním řádu. Pokud ŠD pro svoji činnost využívá odborné učebny, např. tělocvičnu, cvičnou kuchyňku, pracovní dílnu, učebnu výtvarné výchovy, řídí se příslušnými řády pro tyto učebny. Děti dodržují pravidla bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a požární řád školy. Záznamy o poučení jsou uvedeny v Přehledu výchovně vzdělávací práce – třídní knize jednotlivých oddělení. Úrazy se zapisují do tiskopisu Kniha úrazů.

2.8 Klíčové kompetence

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2016) poskytuje přehled kompetencí, uvádím následující výtah:

1. Kompetence k učení – dítě má pozitivní přístup k učení, započatou činnost plánuje, organizuje a dokončuje, pokládá vhodné otázky a hledá odpovědi prostřednictvím získaných informací, které si ověřuje a diskutuje o nich, zkušenosti uplatňuje v praxi.
2. Kompetence k řešení problému – dítě je schopno vzniklý problém analyzovat a posoudit, což ho motivuje k navrhnutí vhodného řešení s uplatněním svých dovedností a nabytých vědomostí, uvědomuje si důsledky svého konání.
3. Komunikativní kompetence – dítě vyjadřuje kultivovaným způsobem své názory a myšlenky, správně formuluje věty v ústním i písemném projevu, svůj názor umí přednést, obhájit a využívá vhodnou a smysluplnou argumentaci, komunikační dovednosti a schopnosti uplatňuje ve společnosti s dospělými i vrstevníky.
4. Sociální a interpersonální kompetence – v mezilidských vztazích uplatňuje ohleduplnost a úctu k jiným lidem, napomáhá k dobrému klimatu třídy, přispívá k týmové práci, dítě se učí plánovat, organizovat, řídit a hodnotit, zodpovídá za své chování a jednání, vhodně je reguluje, upřednostňuje efektivní kooperaci, vytváří a podporuje svou sebedůvěru a sebeúctu.
5. Občanská kompetence – uvědomuje si svá práva a povinnosti ve společnosti, ale i práva a povinnosti ostatních občanů, jeho svoboda končí tam, kde začíná svoboda jiného dítěte, chová se zodpovědně, brání se nespravedlnosti, fyzickému i psychickému nátlaku, dbá o své zdraví, váží si tradic a kulturního dědictví.

6. Kompetence k trávení volného času – dítě umí smysluplně trávit volný čas, umí si vybrat činnosti podle svých dispozic, schopností a vnitřních hodnot, rozvíjí své zájmy všestranným způsobem, umí odhadnout vhodné a nevhodné nabídky.

2.9 Tematické okruhy RVZ ZV

Výchovně vzdělávací program školní družiny propojuje rozvíjené klíčové kompetence s tematickými okruhy vyplývajícími z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Každý tematický okruh je rozdělen na konkrétnější tematické oblasti a podoblasti s přesnými formulacemi činností a čísly rozvíjených kompetencí.

Pro potřeby bakalářské práce jsou uvedeny tematické okruhy s konkrétnějšími tematickými oblastmi:

1. Místo, kde žijeme – Náš domov, Škola, Naše město, Tradice našeho města,
2. Lidé kolem nás – Rodina, Svátky a oslavy, Jak se správně chovat,
3. Lidé a čas – Náš denní režim, Minulost a současnost,
4. Rozmanitost přírody – Příroda okolo nás (rostliny a živočichové), Roční období, Chráníme životní prostředí,
5. Člověk a jeho zdraví – Poznáváme své tělo, Chci být zdravý, Chodíme ven každý den.

3 Struktura Vnitřního řádu školní družiny

Vnitřní řád školní družiny vydává ředitelka školy na základě ustanovení § 30 Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) pro každý školní rok, schvaluje pedagogická rada před zahájením nového školního roku. Na nové podobě Vnitřního řádu školní družiny pro školní rok 2017/2018 jsem se aktivně podílela. Zároveň byl dokument předmětem kontroly právních předpisů školní inspekcí v roce 2018 s pozitivním hodnocením. V níže uvedeném textu poskytuji výtah z Vnitřního řádu školní družiny základní školy.

3.1 Práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve školní družině a pravidla vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky

Vnitřní řád školní družiny při Základní škole Fryčovická specifikuje práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců společně s podrobnými pravidly vzájemných vztahů ve školní družině v souladu se školským zákonem níže uvedeným způsobem.

Práva a povinnosti žáků

Žáci mají právo účastnit se výchovných, vzdělávacích a zájmových činností dobrovolně. K regeneraci sil dochází v odpočinkové a rekreační činnosti prostřednictvím hry uplatněné i v zájmových činnostech. Dále mají žáci právo vyjadřovat se ke všem okolnostem souvisejících s jejich výchovou a vzděláváním prostřednictvím řízené organizace plánovaných akcí. Svůj názor sdělují pedagogickým pracovníkům vhodným a přijatelným způsobem, ctí pravidla komunikace a zásady slušného chování. Jejich právem je seberealizace v klidném, pohodovém a přátelském prostředí školní družiny při dodržování ochrany zdraví a bezpečnosti práce.

Žáci jsou povinni dodržovat všechna ustanovení Vnitřního řádu školní družiny, Školního řádu, řádů odborných učeben a dbát pokynů pedagogických pracovníků směřujících k bezpečnému chování a ochraně zdraví. Svým chováním nesnižují důstojnost svou, svých kamarádů a spolužáků, ani ostatních pedagogických pracovníků a zaměstnanců školy. Při odchodu ze školského zařízení dbají skutečností vyplývajících z jejich přihlášky o čase a způsobu odchodu. Žáci jsou povinni ztrátu či poškození osobní věci nebo školního majetku, zároveň úraz, poranění či nehodu neprodleně hlásit přítomné vychovatelce nebo pedagogickému dohledu.

Mobilní telefony a jinou osobní elektroniku žáci nevyužívají při pobytu ve školní družině a tyto jsou uloženy na bezpečném místě určeném žákem. Žáci se pohybují v interiéru nebo exteriéru v předem dohodnutém prostoru, jehož změnu konzultují s pedagogickými pracovníky.

Pravidla vzájemných vztahů žáků a pedagogických pracovníků

Zvláště nevhodné chování, nepatřičná slovní napadání a fyzické útoky k pedagogickým pracovníkům a ostatním pracovníkům školy jsou vnímány jako hrubé porušení povinností žáka ukotvených ve školském zákoně a Vnitřním řádě školní družiny. Při opakovaném porušení právních ustanovení může ředitelka školy rozhodnout o vyloučení žáka ze zájmového vzdělávání.

Práva a povinnosti zákonných zástupců

Zákonní zástupci žáků ve školní družině mají právo na informace k chování žáka a na vyjádření ke všem rozhodnutím týkajících se jeho chování. Na základě svobodného přístupu k informacím mají přístup k informacím o škole, školní družině a k pedagogické dokumentaci školní družiny. Rodiče mají právo vyjádřit svůj názor a připomínky k činnosti školní družiny, taktéž projednat s ředitelkou školy nebo vedoucí vychovatelkou problémy a požadavky vyplývající z činnosti školní družiny. Osobní schůzky s vychovatelkou probíhají v předem domluvený čas před započatím přímé pedagogické činnosti.

Zákonný zástupce přihlašuje žáka prvního nebo druhého ročníku a děti z přípravné třídy do školní družiny na základě řádně vyplněných náležitostí přihlášky. Rodiče žáků třetích ročníků projevují nejprve zájem o školní družinu, který je uspokojen v okamžiku volné kapacity ve školní družině. Žáci třetích ročníků jsou přijímáni k zájmovému vzdělávání dle pořadí stanoveného Kritérii pro přijetí do školní družiny pro daný školní rok. Následně vyplňují a odevzdávají přihlášku dle pokynu vedoucí vychovatelky. Zákonní zástupci přihlašují žáka k pravidelné denní docházce do školní družiny po celý školní rok.

Součástí přihlášky jsou osobní údaje, které jsou zpracovávány podle Zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů, dále rozsah doby pobytu ve školní družině, způsob odchodu ze školského zařízení a údaje k zplnomocněným osobám pro vyzvedávání žáků ze ŠD. Náhlé změny oproti přihlášce jsou vychovatelkou akceptovány pouze v písemné podobě na samostatné žádosti nebo žádosti v notýsku určeném pro komunikaci zákonného zástupce s vychovatelkou.

Školní družina při základní škole je školské zařízení pro zájmové vzdělávání, které je pro děti nepovinné, tudíž na něho nevzniká právní nárok.

Pravidla vzájemných vztahů zákonných zástupců a pedagogických pracovníků

Pro odchody žáků ze školní družiny je využíván čipový systém u vstupních dveří základní školy. Rodiče a zplnomocněné osoby uvedené na přihlášce obdrží k vyzvedávání žáků aktivovaný čip oproti finanční záloze. Informace k odchodu dětí a pobytu v zájmových kroužcích zprostředkovává přenosný počítač (tablet) na základě čipového systému. Ztráta čipu musí být neodkladně nahlášena vedoucí vychovatelce z důvodu nutnosti blokace čipu. Po přiložení čipu a zobrazení potřebných informací je žák vychovatelkou vyzván k odchodu. Současně je poučen o čekající osobě. Zákonní zástupci žáků vyčkají příchodu dětí u oken šatny, navážou se svým dítětem oční kontakt.

V případě nevyzvednutí žáka do ukončení provozní doby školní družiny kontaktuje vychovatelka rodiče telefonicky. Pokud se opakovaně nedaří navázat kontakt s rodiči, je vyzvána Policie ČR, která dále spolupracuje s příslušným sociálním odborem.

3.2 Provoz, úplata a denní režim školní družiny

Provoz

Provoz školní družiny je zajišťován ranní a odpolední družinou. Ranní přímá činnost vychovatelky začíná od 6.30 hod do 8 nebo 9 hod v závislosti na denním rozvrhu jednotlivých ročníků. Vstup do školní budovy je možný do 7.15 hod a následně od 7.40 hod. Činnost odpolední družiny se zahajuje okamžikem předání žáků vychovatelce vyučujícím v 11.40 hod nebo 12.35 hod podle ukončení vyučování. Provozní doba ŠD je ukončena v 17 hod.

Vyučující předává žáky do oddělení na základě písemné informace o jejich přítomnosti a nepřítomnosti, docházka žáků je každodenně evidována. Oddělení školní družiny jsou umístěna ve dvou hernách a dvou třídách v přízemí levé části budovy, ve dvou kmenových třídách v prvním patře a jedné herně v přízemí pravé části budovy.

Vyzvedávání dětí ze školní družiny je možné do 14 hod. Čas od 14 do 15 hod je vyhrazen pro pobyt venku se zaměřením na tělovýchovné a sportovní aktivity. V časovém horizontu od 15 do 17 hod si zákonní zástupci vyzvedávají své dítě kdykoliv. Lektoři externích zájmových kroužků si vyzvedávají přihlášené žáky v jednotlivých odděleních, v závěru činnosti kroužku jsou děti odváděny do příslušného oddělení ŠD.

Úplata za školní družinu, denní režim školní družiny

Úplata za školní družinu činí částku Kč 250 měsíčně. Pro úhradu zákonný zástupce volí buď bezhotovostní příkaz nebo složenku a hradí čtyři měsíce do 20. září, šest měsíců v druhé platbě do 20. ledna. Úplatu za školní družinu lze hradit i měsíčně.

Denní režim školní družiny při základní škole je ve Vnitřním řádu školní družiny popsán následovně:

- 6.30 – 7.15 hod, 7.40 – 8.40 hod
Příchody žáků do oddělení ranní družiny, zápis do Docházkového sešitu, volná hra, spontánní činnost, odpočinková činnost, videoklub, rekreační činnost.
- 7.40 hod a 8.45 hod
Odchod žáků do kmenových tříd s doprovodem vychovatelky.
- 11.40 hod a 12.35 hod
Předávání žáků vyučujícím vychovatelce ve třídě nebo v herně školní družiny na základě písemného sdělení o přítomnosti a nepřítomnosti žáků.
- 11.50 – 12.30 hod a 12.45 – 13.15 hod
Osobní hygiena, docházka, vzkazy zákonných zástupců v notýsku pro ŠD, oběd.
- 12.30 – 13.00 hod a 13.15 – 13.30 hod
Odpočinkové a rekreační činnosti, polední klid, odchody žáků domů.
- 13.00 – 14.00 hod, 13.30 – 14 hod
Zájmové činnosti, účast žáků na zájmových kroužcích externích organizací, odchody žáků domů, příchody žáků z kroužků.
- 14.00 – 15.00 hod
Rekreační, sportovní a tělovýchovné činnosti, vycházky do okolí školy.
- 15.00 hod
Odchody žáků se zákonnými zástupci po pobytu venku, příchody žáků z kroužků.
- 15.00 – 15.15 hod
Hygiena, odpolední svačina, odchody žáků domů.
- 15.15 – 15.45 hod
Příprava na vyučování, odchody žáků domů, příchody žáků z kroužků.
- 15.45 – 16.00 hod
Úklid oddělení, spojování oddělení, odchody žáků domů, příchody žáků z kroužků.

- 16.00 – 17.00 hod

Individuální hra žáků, spontánní činnost, odchody žáků domů, příchody žáků z kroužků.

3.3 Bezpečnost a ochrana zdraví dětí a jejich ochrana před sociálně patologickými jevy

Bezpečnost a ochrana zdraví žáků je ve školském zařízení zakotvena ve Výchovně vzdělávacím programu pro školní družinu a prolíná se i do Vnitřního řádu školní družiny. Významným bodem je ustanovení týkající se bezpečnosti a ochrany zdraví žáků před patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí. Žáci si osvojují principy demokratické společnosti v mezilidských vztazích, respektují jedinečnou individualitu každého člověka a vzájemnou interakcí se podílejí na vytváření pozitivního sociálního klimatu oddělení školní družiny.

3.4 Práva a povinnosti pedagogických pracovníků

Práva a povinnosti pedagogických pracovníků jsou zakotvena v § 22 a), b) *Zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)* (web [Zákony pro lidi.cz](http://Zakony.pro.lidi.cz)) a podle Vnitřního řádu školní družiny jsou práva a povinnosti pedagogických pracovníků v základním smyslu stanovena v následujícím výtahu:

- Právo na výkon pedagogické činnosti a ochranu před fyzickým násilím a psychickým nátlakem ze strany dětí, žáků, rodičů a jiných osob, které jsou v kontaktu s pedagogickým pracovníkem.
- Právo na využití forem, metod a prostředků dle vlastního rozhodnutí při výchovně vzdělávací, speciálně-pedagogické a pedagogicko-psychologické činnosti.
- Povinnost dodržet zásady a cíle vzdělávání, vytvářet pozitivní a bezpečné klima.
- Povinnost respektovat a chránit práva dítěte, zároveň chránit bezpečí a zdraví dítěte.
- Povinnost zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje dle nařízení Evropského parlamentu a Rady 2016/679 k právní ochraně osobních údajů ve všech členských státech EU (GDPR).

Zákonní zástupci dětí a samotné děti jsou s vnitřním řádem prokazatelně seznámeni.

4 Faktory a jejich využití k pozitivnímu fungování výchovně vzdělávací úlohy školní družiny

Za poslední tři roky jsem jako nová vedoucí vychovatelka školní družiny výše uvedeným dokumentům věnovala pečlivou pozornost z důvodu jejich doplnění a zpracování všech podstatných náležitostí vyplývajících ze zákona, vyhlášek, nařízení MŠMT, ale i z podmínek charakteristických pro naše prostředí základní školy a provoz školní družiny.

Pedagogické ovlivňování volného času, zejména výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování, je významnou oblastí výchovného působení. Poskytuje příležitost vést jedince k racionálnímu využívání volného času, formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti (Pávková, 2002).

Uvědomila jsem si, že moje filozofie školní družiny je založena na komplexním pohledu na celé zařízení. Avšak nestačí pracovat pouze s pojmy, které dokážeme charakterizovat a jasně vymežit v dokumentech. Je nezbytné si aktivně uvědomovat každodenní proces utvářený životem školní družiny, jejich účastníky, prostředím, prostorem a stykem s vnějším okolím. Položila jsem si několik otázek týkajících se zlepšení činnosti a nastavení pozitivního pojetí školní družiny jak u široké veřejnosti, tak u vychovatelek. Otázky stanovily čtyři faktory podílející se na úspěšnosti školní družiny:

1. Jakými dlouhodobými klady se vyznačuje školní družina?
2. Co je zápornou stránkou fungování školní družiny?
3. Jak dokážeme pracovat s potenciálem školní družiny?
4. Které hrozby mohou mít negativní vliv na činnost školní družiny?

Jakými dlouhodobými klady se vyznačuje naše školní družina?

Příznivé sociální klima, prostředí a podpora vedení školy napomáhá k dobře fungující práci vychovatelek. Tři samostatné herny ŠD nabízejí dětem příjemnou, a hlavně očekávanou změnu prostředí po dopoledním vyučování v kmenových třídách. Materiální vybavení heren se každoročně doplňuje a obnovuje. Velký důraz se klade na pořizování didaktických her pro rozvoj schopností a dovedností dětí. Prostředí školní družiny a estetická úroveň utváří celkovou pohodu dítěte ve školském zařízení. Pedagogická a odborná způsobilost vychovatelek přispívá k utváření vzájemných pozitivních vztahů s dětmi, ke komunikaci

a vytváření přátelského kolektivu dětí. Pod vedením vychovatelek probíhají zájmové činnosti, odpočinek a rekreace dětí. Kolektiv vychovatelek je schopen kooperace, ochotný si vzájemně pomáhat a společně řešit provozní problémy. Vychovatelky disponují organizačními a komunikačními schopnostmi. Vzájemná spolupráce vychovatelek s třídními učiteli se vyznačuje dobrou úrovní.

Návrhy řešení:

Popsané klady školní družiny jsou pro činnost významné, vzájemně se prolínají, podporují a jsou stavebním pilířem kvalitního fungování školského zařízení. Na kladných stránkách školní družiny musí vychovatelky soustavně pracovat, vnímat je jako jistotu, stabilní základ a motivaci pro další činnost.

Co je zápornou stránkou fungování školní družiny?

Činnost školní družiny je narušována odchody a příchody dětí z kroužků externích organizací. Z tohoto důvodu byl otevřen pouze jeden zájmový kroužek ŠD. Při otevření více kroužků školní družiny je technicky obtížné převádět zbývající žáky vychovatelkám jiných oddělení, které by zároveň hlídaly příchody a odchody dětí mimo jejich oddělení. Potřeba týmové práce není pro vychovatelky prioritní, se stejnými obtížemi se setkávám také při sebevzdělávání vychovatelek. Přetrvává snaha vychovatelek volit činnosti náhodně bez návaznosti na Výchovně vzdělávací program školní družiny. Záporně působí i špatná dostupnost technického vybavení pro potřeby školní družiny a s tím je spojena určitá nepružnost v poskytování a ověřování získaných informací a vědomostí dětmi.

Návrhy řešení:

Záporné stránky se dají řešit nastavením organizačních změn. Externí kroužky mohou sjednotit začátek své činnosti do vhodně určeného času, který se zároveň stává časovým mezníkem i pro další činnost školní družiny, např. 14 hod. Časová dotace od 14 hod do 15 hod je určena pro sportovní a tělovýchovnou činnost ve školní družině. Současné kroužky školní družiny mohou být uskutečňovány v pozdějším čase, kdy provoz školní družiny nekoordinuje činnost 210 přihlášených dětí.

Podle Pávkové, Pavlíkové a Hájka (2002) má výchova a vzdělávání v zájmovém útvaru školní družiny odlišný charakter od vzdělávacího procesu během vyučování. Specifika vzdělávací funkce školní družiny jsou zakotvena ve Výchovně vzdělávacím programu školní

družiny, který vychází ze Školního vzdělávacího plánu základní školy. Prostřednictvím metodického sdružení vychovatelek konaného každý měsíc dochází k podrobnému rozpracování organizace práce u plánovaných zájmových činností směřujících k naplňování cílů výchovně vzdělávacího programu. Organizace předem dohodnutých akcí je tvořena týmem dvou a více vychovatelek, které u rozdělení povinností musí vzájemně spolupracovat. Součástí metodického sdružení je hodnocení dosavadní činnosti, společných akcí, plánování tematických okruhů a činností v jednotlivých odděleních i organizace povinností vychovatelek k zajištění běžného provozu a bezpečnosti školní družiny.

Při metodickém sdružení vychovatelky předávají získané informace, osvojené vědomosti a dovednosti ze vzdělávacích programů v systému DVPP. Dochází k podporování zájmu ostatních vychovatelek o další sebevzdělávání. Školní družina využívá pro své potřeby technické vybavení kmenových tříd po dohodě s třídním učitelem, např. dataprojektory nebo interaktivní tabule. Časový plán používání je součástí týdenního plánu školy.

Jak dokážeme pracovat s potenciálem školní družiny?

Prostředí a umístění školy nabízí velké možnosti pro realizaci různorodých činností, např. sportovní hřiště při základní škole, plavecký bazén, zimní stadion, kino, městská knihovna, lezecká stěna, dětská hřiště se sportovními prvky, lesopark. K psychické pohodě vychovatelek přispívá snaha vedení o udržení plných úvazků a zájem vedení o zlepšení materiálního vybavení heren, kmenových tříd i kabinetu vychovatelek. Vhodná prezentace činnosti a tvorby dětí by mohla přinést hlubší zájem veřejnosti o školní družinu. Za velký potenciál školní družiny považují schopnost organizace společných akcí s dětmi nebo s rodiči a dětmi ve školní družině.

Návrhy řešení:

Významnou oblastí potenciálu školní družiny je budování vztahu a osobního kontaktu s rodiči. Školní družina prezentuje svoji kreativitu, nápaditost a organizační dovednosti uspořádáním akcí pro děti a rodiče tematicky zaměřených na jarní a vánoční tradice. Již tradicí se stalo zdobení adventních věnců.

Měsíční činnost školní družiny je rodičům sdělována prostřednictvím webových stránek školy v sekci Školní družina a nástěnky při vchodu do základní školy, informace k jednotlivým akcím jsou dětmi zapisovány nebo vleповány do notýsku školní družiny.

Po ukončení akce mohou rodiče nalézt fotografie s krátkým písemným zhodnocením v sekci ŠD u odkazu „Co jsme již v družině zažili“. Do povědomí široké veřejnosti se činnost školní družiny dostává prostřednictvím příspěvků v Letňanských listech s textovým i fotografickým doprovodem.

Které hrozby mohou mít negativní vliv na činnost školní družiny?

Ztráta vlastních heren a činnost oddělení v kmenových třídách je pro školní družinu fatální. Prostor kmenových tříd jen velmi špatně umožňuje zřízení hrací zóny včetně zázemí pro vychovatelku. Vzájemná interakce vychovatelka – dítě a jejich komunikace je ztížená o přítomnost třídního učitele, který zůstává v kmenové třídě z důvodu přípravy na další vyučování. Autorita vychovatelky je rozmělněna vnímáním pravidel třídy a autority třídního učitele dítětem. Velká hrozba je spatřována v nedostatečné časové dotaci a časovém stresu, který ovlivňuje všechny činnosti školní družiny. S tím může být spojeno nebezpečí rizikového chování žáků. Závažné aspekty tohoto chování nemusí být z důvodu časové tísně důsledně a správně zhodnoceny a vysvětleny dětem. Špatná psychohygienu vychovatelek přispívá k syndromu vyhoření. Rizikem zůstává omezení činnosti školní družiny pouze na sociální službu a přenášení rodičovských povinností na vychovatelky.

Návrhy řešení:

V blízkosti samostatných heren školní družiny vznikl prostorný relaxační kout pro děti jako součást koncové části chodby lemované atriem školy. Prostor je vzdušný s měkkým kobercem, celoplošnou malbou na téma ročního období a molitanovým programem pro relaxační činnost. Vychovatelky se ve využití prostoru pravidelně střídají. Pro děti znamená očekávanou změnu prostředí po náročném školním vyučování. Taktéž jim působí radost svobodný pohyb bez omezení školními lavicemi.

Časová dotace zájmových činností musí být dobře rozplánována a bezezbytku využívána, všechny pomůcky přichystány s přesnou koordinací pracovního postupu nebo organizací. Prevenci rizikového chování věnujeme náležitou pozornost, samotné řešení rizikového chování neopomíjíme. Školní družina je školské zařízení sloužící pro výchovu mimo vyučování, hlavní náplní je účelně a smysluplně využívat volný čas prostřednictvím zájmových činností.

Soupis použité literatury a pramenů v případové studii školní družiny je uveden v kapitole 10 – Soupis použité literatury a pramenů.

8 Písemná příprava na přímou pedagogickou činnost

Obsahová náplň zájmového vzdělávání školní družiny ve výchovně vzdělávacím programu navazuje na učivo vyučovacích předmětů a probíhá v souladu se školním vzdělávacím programem základní školy.

Cíl zájmového vzdělávání

Jeden z nejdůležitějších cílů zájmového vzdělávání ve školní družině vychází z kompetence k trávení volného času. Cílem této kompetence je získaná dovednost dítěte smysluplně trávit volný čas prostřednictvím vhodně volených činností zaměřených na jeho osobnostní dispozice. Dítě rozvíjí vlastní schopnosti v oblasti svých zájmů a zálib, pracuje na zdravém sebevědomí a usiluje o seberealizaci. Umí přijatelně relaxovat a odhadnout vhodné i nevhodné nabídky.

Cílová skupina

Děti z první třídy ve věku 6 – 7 let. Počet dětí na počátku činností v oddělení je 30, při ukončení výtvarné zájmové činnosti 20, příprava na vyučování začíná s 15 dětmi.

Časový plán

Přímá pedagogická činnost vychází z Výchovně vzdělávacího programu školní družiny a Ročního plánu školní družiny. Při zpracování přípravy jsem vycházela z tématu měsíce

Podzimní příroda.

Název týdenního tematického plánu je **Vlaštovičko let', už je na tě čas...** Výchovně vzdělávací činnost byla rozplánována do odpočinkové a rekreační činnosti, sportovní, literárně-dramatické, hudební a přírodovědné zájmové činnosti, výtvarné, pracovní a společenskovední zájmové činnosti, sebeobslužné činnosti a přípravy na vyučování dle stanoveného denního harmonogramu činností s ohledem na aktuální stav a únavu dětí.

Příprava na přímou pedagogickou činnost – denní rozsah

Při stanovení dílčích cílů činností vycházím z kompetence k učení a k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální, kompetence občanské, pracovní a kompetence k trávení volného času.

Stanovení cílů:

- Dítě nalézá odlišnosti v ročním období, umí je pojmenovat, osvojuje si vztah k přírodě.
- Seznamuje se s pojmy – energie, elektřina, ekologie – utváří si názor na jejich využívání, potřebu a související bezpečnost.
- Dítě se umí prosadit, ale i podřídit ostatním, umí odhadnout vhodné a nevhodné nabídky vycházející z bezpečnosti a ochrany přírody.
- Dítě respektuje jiné lidské bytosti a dokáže vyjádřit nesouhlas.

Naplánované činnosti v rozsahu jednoho dne

Odpočinková činnost (zahájení 12.15 hod, doba trvání 20 min)

- Opakujeme z předešlého dne:
Báseň/píseň *Vlaštovky táhnou* (Sládek 2011, str. 59) – Josef Václav Sládek, učíme se další sloku (Příloha č. 2)
Bezpečně s elektřinou – *Bezpečnost a ochrana zdraví*
(<https://www.cezdistribuce.cz>)
- Povídka **O posledním vlaštovce** (Petiška 1993, str. 38) – Eduard Petiška (Příloha č. 1)

Rekreační činnost, sportovní zájmová činnost (zahájení 12.35 hod, doba trvání 15 minut)

- Vlaštovičky letí – pohybová hra na píseň **Kdybych byla vlaštovkou**
(<https://www.youtube.com/>)

Výtvarná zájmová činnost (zahájení 12.50 hod, doba trvání 45 minut)

- Vlaštovky v podzimní přírodě – podzimní tóny barev, výtvarná technika tupování houbou, práce se šablonou, temperry, lepení, stříhání, kompletace výrobku

Bezpečnost a ochrana zdraví při práci – před každou činností jsou děti poučeny o bezpečném chování, ochraně zdraví a bezpečnosti práce s pomůckami a nástroji

Reflexe/hodnocení dětí – slovní (zahájení 13.35 hod, doba trvání 15 minut)

Sebereflexe

Příprava na jednotlivé činnosti a popis průběhu činností

Odpočinková činnost

- Opakujeme z předešlého dne:
Báseň/píseň **Vlaštovky táhnou** – Josef Václav Sládek, učíme se další sloku (Příloha č. 2)
Bezpečně s elektřinou – **Bezpečnost a ochrana zdraví**
- Povídka **O poslední vlaštovce** – Eduard Petiška (Příloha č. 1)

Metody a formy výuky

- Metoda výuky praktická
 - vytváření dovedností – společně opakujeme báseň, vysvětlujeme významy slov u nové sloky a propojení slok,
 - napodobování – opakujeme a připomínáme si zásady bezpečnosti při styku s elektrickým proudem, vysvětlujeme si nezaměnitelnost člověka s ptákem při styku s elektrickým zařízením.
- Metoda výuky slovní
 - vysvětlování a rozhovor – čteme povídku O poslední vlaštovce, zamýšlíme se v průběhu čtení, odhadujeme vývoj situace, předvídáme skutečnost,
 - děti vypráví o svých zkušenostech s vlaštovkou převážně z pobytu na venkově, hádají podobného ptáčka,
 - povídka se stává motivací k dalším činnostem.
- Forma výuky – hromadná (frontální) výuka při čtení textu, skupinová (kooperativní) forma výuky při opakování a učení se básně a zásad bezpečnosti.

Didaktické pomůcky a techniky

- Kniha Zlatý máj – Josef Václav Sládek, báseň Vlaštovky táhnou
- Využití webových stránek společnosti ČEZ Distribuce, a.s.
(<https://www.cezdistribuce.cz/>)
- Povídka O poslední vlaštovce od Eduarda Petišky slouží jako motivace k dalším činnostem

Popis průběhu činnosti

Odpočinkové činnosti navozují s dětmi od příchodu z oběda recitací celoroční družinové básně Korálky zábavy a odpočinku (Příloha č. 3, <https://www.zsstrachotice.cz/>). Děti provedly samoobslužné činnosti, zklidnily se a usadily pohodlně na koberec dle svých potřeb. V úvodu činnosti opakujeme jednotlivé sloky a upevňujeme dosud naučené. Děti recitují s radostí. Seznamují děti s novou slokou, kterou se učíme po důkladném vysvětlení významu slov a myšlenkovém propojení s předešlou slokou. Děti nejprve opakují po vychovatelce jednotlivé verše, následně veršují společně, v závěru jednotlivci recitují zapamatované. Snahu odměňujeme potleskem. Pokoušíme se o zhudebnění básně.

Připomínáme si zásady bezpečného chování a ochrany zdraví při styku s elektrickým proudem, vysvětlujeme si rozdíl mezi hrou na vlaštovky/ptáčky a nezaměnitelností člověka s vlaštovkou/ptáčkem při dotýkání se elektrického vedení.

Následně čteme povídku od pana Eduarda Petišky O poslední vlaštovce. Děti reagují na položené otázky, samy odhadují vývoj příběhu, předvídají možné komplikace pro vlaštovku, pokud neodletí společně s ostatními vlaštovkami.

Rekreační činnost, sportovní zájmová činnost

- **Vlaštovičky letí** – pohybová hra

Metody a formy výuky

- Metoda výuky názorně demonstrační
 - instruktáž – dětem jsou vysvětlena pravidla pohybové hry, je vymezen prostor pro hru, instalována lana, děti jsou seznámeny s pokyny ke hře, hra je předvedena v pomalé formě s upozorněním na nevhodné řešení situace.
- Metoda výuky praktická
 - produkční metody – děti trénují zrak, sluch, představivost, vnímají prostor a rozvíjí odpovědné chování.
- Forma výuky – skupinová (kooperativní) výuka, vzájemná spolupráce dětí při hře, ohleduplnost dětí mezi sebou.

Didaktické pomůcky a techniky

- DVD přehrávač, herna školní družiny, lana pro znázornění drátů elektrického vedení

- Píseň Kdybych byla vlaštovkou – pohádka Koloběžka první
(<https://www.youtube.com>)

Popis průběhu činnosti

Po odpočinkové činnosti a před výtvarnou zájmovou činností jsem zařadila rekreační činnost. K pohybové aktivitě jsem využila koberec v herně školní družiny. Děti byly poučeny o bezpečném chování a ochraně zdraví v prostoru družinové herny. Do vymezeného prostoru pro hru jsme položili lana představující dráty elektrického vedení. Vysvětlujeme si pravidla hry – na hudbu a do rytmu písničky Kdybych byla vlaštovkou děti „poletují“ po třídě jako vlaštovky, zastavení hudby je signálem pro usednutí na elektrické dráty. Děti se snaží nenarazit do jiné vlaštovky a najít dostatek místa pro usednutí všech vlaštovek. Hra trvá po dobu celé písničky. Děti projevíly přání zahrát si hru na sportovním hřišti a naučit se písničku zpaměti. Pravidla hry byla modifikována. Místo zatím nenaučené písničky zazněla písňalka, zvětšil se prostor pro nalétávání vlaštovek, ze hry vždy vypadly poslední tři nesedící vlaštovky a vrátily tím do hry tři předcházející.

Výtvarná zájmová činnost

- Vlaštovky v podzimní přírodě – barvy v podzimním tónu, výtvarná technika tupování houbou, práce se šablonou, tempery, lepení, stříhání, kompletace výrobku.

Metody a formy výuky

- Metoda výuky názorně demonstrační
 - předvádění a pozorování – seznámení dětí s pracovním postupem a pomůckami, jednotlivé činnosti jsou přesně popsány a rozděleny,
 - práce s obrazem – jednotlivé fáze pracovního postupu jsou dětem ukázány pro lepší představivost všech činností a následnou kompletaci výtvarné práce.
- Metoda výuky praktická – hotový výtvar je odložen, aby nedocházelo k jeho detailnímu napodobování, děti aktivují smysly, přemýšlejí o zvolených tónech barev.
- Metoda výuky slovní – diskuzní
 - rozhovor – vysvětlujeme a určujeme, co jsou teplé a studené barvy, jakou barevností se vyznačuje podzim, diskuse dětí i při samotné činnosti.

- Forma výuky
 - Samostatná práce dítěte – vlastním úsilím dětí dochází k získávání zkušeností a poznatků, osvojování si výtvarných technik.

Didaktické pomůcky a techniky

- Čtvrtky formátu A4, tempéry, vodové barvy, kulaté štětce, šablona, lihový fix, houbičky, nůžky, kelímky s vodou
- Zapouštění barev do vlhkého podkladu, tupování houbou

Popis průběhu činnosti

Děti sedí u pracovních stolů. Vychovatelka jim popisuje jednotlivé fáze činností a použití výtvarných pomůcek. Pro vytvoření názorné představy jsou dětem ukázány již hotové fáze výrobku a jejich kompletace. Na stolech jsou přichystány pomůcky pro první fázi vyrábění, a to zachycení barevnosti podzimu. Děti potírají čtvrtku papíru lehkým tahem s dostatečným množstvím vody. Na vlhký podklad nanášejí podzimní barvy, převážně hnědou, červenou, žlutou, zelenou, okrovou, oranžovou. Barvy se do sebe vzájemně zapouštějí a vpíjí. Vytvářejí paletu podzimu v tónu podzimní přírody. Pracovní plocha je uklizena dětmi a nachystána pro další fázi vyrábění.

Po dobu zasychání barev na čtvrtce si děti připravují samotné vlaštovky. Za pomoci šablony si obkreslují vlaštovky, dokreslují oči a břívka, vystřihují je. Prostřednictvím výtvarné techniky tupování nanášejí houpičkou černou temperu, zobák dobarvují štětcem s červenou temperou. Oko a břívko vlaštovky zůstávají bílé.

Po zaschnutí obou výrobků děti znázorňují fixem na barevnou čtvrtku s podzimní paletou barev čáry představující elektrické vedení a dolepí si vyrobené vlaštovky.

Reflexe s dětmi

Společně s dětmi sedíme na koberci herny v kruhu. Děti mají před sebou hotové výtvary. Vzájemně si ukazujeme vytvořenou práci. Děti komunikují s kamarády, neskrývají obdiv z provedené barevnosti i počtu vlaštovek (některé děti vyrobily tři vlaštovky). V rozhovoru s dětmi společně shrnujeme průběh všech činností. Děti uvádějí, co se dozvěděly, naučily, co se jim podařilo, co nepodařilo, co bylo obtížné, co jednoduché, z čeho měly radost, co je naopak nebavilo. Děti reagují pozitivně na všechny naplánované činnosti. Mají radost z nové hry, kterou chtějí hrát i na sportovním hřišti. Rozvíjejí ve svých představách a v komunikaci

s ostatními dětmi myšlenku, kolik vlaštovek připravily k odletu do teplých krajů, a proto jim nehrozí umrznutí. Činnosti posuzují jako nenáročné. Děti označily za zajímavé zapouštění barev pomocí štětce. Některé uvedly své zklamání z výsledné barevnosti při zapouštění a vpíjení barev, protože výsledná práce nesplnila jejich očekávání. Děti shodně uvádějí, že chystající se vlaštovky k odletu do teplých krajů v Praze neviděly.

Hodnocení činností

Slovním hodnocením činností chválím děti za jejich pozornost, kreativitu, zájem, nabyté vědomosti i aktivní přístup. Oceňuji jejich vzájemnou ohleduplnost a kamarádké chování v průběhu hry, ale i spontánní návrh dětí hrát hru i na sportovním hřišti. Poukazuji u výrobků na harmonii barev a estetický výsledek, na snahu, zručnost a soustředěnost dětí při výtvarné zájmové činnosti. Pozitivně hodnotím nápad dětí, které přemalovaly bílé oko vlaštovky černou temperou, vystříhnout nové oko z bílého papíru a nalepit ho vlaštovce.

Sebereflexe

Děti se do všech činností zapojily s chutí, nadšením a radostí. Posloupnost odpočinkové, rekreační činnosti a následně výtvarné zájmové činnosti přinesla očekávaný odpočinek i maximální nasazení u všech dětí. Detailní příprava jednotlivých činností vedla k vhodnému časovému rozvržení při průběhu činností. Prostřednictvím didaktické hry Navlékej a nečekej jsme v přípravě na vyučování upevňovali nabyté vědomosti, procvičovali zrakové vnímání a početní úkony. Činnosti lze variabilně upravovat s ohledem na specifičnost věkového období.

Zkrácení komunikace s dětmi tak, aby zůstala dynamická a zajímavá, se pro mě jevilo jako nesnadný úkol. Udržet stálou pozornost dětí a hlavní myšlenku činností bylo obtížné. V průběhu všech činností dochází ke snížení pozornosti a narušování soustředění u dětí i u mě z důvodu odchodu dětí domů a do zájmových kroužků. Několikrát soustřeďuji pozornost na nevhodné projevy dětí, které nám činnost znesnadňují. Snažím se o zapojení pasivních dětí do probíhajících činností. Radostí se stává recitace básně dětmi a výstava vlaštovek připravených k odletu do jižních krajů v interiéru herny našeho oddělení.

Získané poznatky z průběhu činností znamenají pro mě větší jistotu a pomáhají mi v důsledném soustředění na práci s dětmi a jejich prožitky.

Soupis použité literatury a pramenů v písemné přípravě na přímou pedagogickou činnost je uveden v kapitole 10 – Soupis použité literatury a pramenů.

9 Závěrečná reflektivní úvaha o vlastním studiu

Každý konec znamená nový začátek. A já jsem u konce svého snažení v bakalářském studiu. Že to byla cesta nelehká, plná nástrah, velkého očekávání, nesnadného odříkání, ale i určitá cesta kázně, respektu, vlastní vůle a nekonečné snahy něčeho dosáhnout, ví každý, kdo ji započal. Přinesla mně dlouho očekávané ovoce ve formě vzdělání, nabytých vědomostí, získaných znalostí, osvojených dovedností. Nemusela jsem jí započít, ale osobně jsem chtěla po této vysněné cestě kráčet. Byla to prestiž Karlovy Univerzity, byla to autorita všech vyučujících, které mně dávaly správný směr a vracely zpět z pomyslného scestí.

Člověk má vzhlížet k budoucnosti, nebojím se však ohlédnout do minulosti. Úsilí, které jsem na cestě zanechala mě naplňuje a je důkazem mé píce a snahy. Krůček po krůčku jsem šla po své profesní cestě vychovatelky od seminářů, přes vzdělávací program Vychovatelství, kvalifikačního studia získaného na Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s r.o., Praha, až po studium bakalářského programu Vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Na své cestě jsem potkávala výjimečné osobnosti z řad studentů, vyučujících i kolegů. Všem jsem za mnohé vděčná.

Studium mě nesmírně obohatilo, ale také mi vzalo určitou bezstarostnost, s kterou jsem do profese nastupovala. Na začátku své profesní dráhy jsem si vystačila s láskou k dětem a selským rozumem, po dobu studia jsem navázala na zdravé jádro teoretické znalosti a propojila ho s praxí. Snažila jsem se být kvalitní vychovatelkou i vedoucí vychovatelkou. V současnosti usiluji o stejnou kvalitu v profesi učitelky a vždy jsem dělala svou práci co možná nejlépe. Zda se mi to daří, snad jednou posoudí děti, protože kvůli nim to celé začalo. Při pohledu do dětských tváří si v hlavě promítám jejich životní cesty a osudy. Chci se podílet na rozvoji jejich osobnosti, chci být u zrodu šťastných, úspěšných, moudrých a zodpovědných bytostí, které obstojí i v náročných životních situacích. Právě děti se staly mým hnacím motorem v období chmurných myšlenek o ukončení studia. Nechtěla jsem jim být špatným příkladem, nešlo o nedokončení studia, to se může stát z jakýchkoliv příčin, šlo o to vynaložit maximální úsilí pro dokončení, nevzdat se, neutéct z boje, prostě se s tím poprat.

V životě jsem se nejednou přesvědčila, že mám štěstí na lidi kolem sebe. Bez nich bych nebyla na svém místě. Manžel přirovnal mé studium a psaní bakalářské práce k výstupu na osmitisícovku: *Jsi těsně pod vrcholem a na sestup do základního tábora máš pořád ještě dost sil. Takže pomalu nahoru, šup, šup...* Přidal korekturu textu a trpělivost při mých

náladách, povzbuzoval. Dcery pohládily, pochopily, uvařily, vyžehlily, poskytly skvělé holčičí zázemí. Vedení školy netlačilo na studijní výsledky, podporovalo mě a chápalo mé pracovní i studijní vysílení. Kolegyně zastupovaly, pomáhaly a všetečně se vyptávaly, kdy že už dokončím. Kamarádi byli na telefonu a pokud nezvonil jim, volali oni a hýřili optimismem do hluboké noci. Paní doktorka Hanková zažehla nový plamínek chůze a odstartovala výše předkládané dílo, které trpělivě a výstižně korigovala. Všem těmto lidem patří můj neskonale velký dík.

V závěru své reflektivní úvahy vyslovuji přání, aby každý vychovatel svou přijatou roli dokázal posilovat, zdokonalovat a prohlubovat i svým studiem. Tyto schopnosti se stávají základním stavebním kamenem autority vychovatele.

10 Soupis použité literatury a pramenů

BENDL, Stanislav a kol. *Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru*. Praha: Grada, 2015, 306 s. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024742489.

BENDL, Stanislav. *Školní kázeň v teorii a praxi: učebnice pro studenty učitelství*. Praha: Triton, 2011, 202 s. ISBN 9788073874322.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Praha: Portál, 2001, 656 s. ISBN 80-7178-463-X.

GINOTT, Haim G. *Umění komunikace s dětmi: láska a selský rozum nestačí*. Přeložil Pavla LE ROCH. Praha: Portál, 2015, 155 s. ISBN 978-80-262-0926-3.

HÁJEK, Bedřich, Jiřina PÁVKOVÁ a kolektiv. *Školní družina*. Praha: Portál, 2003, 160 s. ISBN 80-7178-751-5.

KOHOUTEK, Rudolf a Jaroslav ŠTĚPANÍK. *Psychologie práce a řízení*. Brno: CERM, 2000. ISBN 80-214-1552-5.

KOPŘIVA, Pavel, Jana NOVÁČKOVÁ, Dobromila NEVOLOVÁ a Tatjana KOPŘIVOVÁ. *Respektovat a být respektován*. 2. vyd. Kroměříž: Spirála, 2006, 286 s. ISBN 80-901873-7-4.

PAUKNEROVÁ, Daniela a kolektiv. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012, 259 s. Management (Grada). ISBN 978-80-247-3809-3.

PÁVKOVÁ, Jiřina a kol. *Pedagogika volného času*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002, 231 s. ISBN 80-7178-711-6.

PETIŠKA, Eduard. *Pohádkový dědeček*. 8. vyd. Praha: Galerie Futura (Praha, Česko), 1993M, 90 s. ISBN 80-85523-11-6. Publikace pro děti.

PRŮCHA, Jan, Jiří MAREŠ a Eliška WALTEROVÁ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-7178-772-8.

SLÁDEK, Josef Václav. *Zlatý máj*. Brno: Tribun EU, 2011, 71 s. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-168-5.

ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka, Ivana BINAROVÁ, Kamila HOLÁSKOVÁ, Alena PETROVÁ, Irena PLEVOVÁ a Michaela PUGNEROVÁ. *Přehled vývojové psychologie*. 3., upr. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010, 189 s. ISBN 978-80-244-2433-0.

VALIŠOVÁ, Alena a kolektiv. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum, 1998, 135 s. ISBN 80-7184-624-4.

VALIŠOVÁ, Alena, Hana KASÍKOVÁ a Miroslav BUREŠ a kol. *Pedagogika pro učitele*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3357-9.

Čerpáno:

Z webových stránek Základní školy Praha 9

Zřizovací listina základní školy

Vnitřní řád školní družiny 2018/2019 (platný od 1.3.2019)

Výchovně vzdělávací program školní družiny – k nahlédnutí u ředitelky školy a vedoucí školní družiny

Pracovní náplně – součástí osobních pracovních smluv

Webové stránky, dostupné z:

Předmluva – webové stránky, dostupné z:

Univerzita Karlova - <https://cuni.cz/UK-8896.html>

Odborná esej – webové stránky, dostupné z:

Citáty - <https://citaty.net/citaty/21651-john-stuart-mill-svoboda-jednoho-konci-tam-kde-zacina-svoboda-druh/>

Wikipedie - https://cs.wikipedia.org/wiki/Sprost%C3%A9_slovo

Profesiografický rozbor a případová studie školní družiny jako školského zařízení – webové stránky, dostupné z:

Základní škola - <https://www.zsfrycovicka.cz/?i=dokumenty>

Zákony pro lidi

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-561>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-563>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-109>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2007-263>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/bezpecnost-a-ochrana-zdravi-pri-praci>

<http://www.msmt.cz/ministerstvo/bezpecnost-a-ochrana-zdravi-pri-praci>

Národní ústav pro vzdělávání - http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2016.pdf

Hanzalová Jana, Trendy ve vzdělávání 2008

<https://tvv-journal.upol.cz/pdfs/tvv/2008/01/17.pdf>

Metodický portál RVP.CZ

https://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/K/Kompetence_u%C4%8Di_tele

Písemná příprava na přímou pedagogickou činnost – webové stránky, dostupné z:

ČEZ Distribuce.CZ, Bezpečnost a ochrana zdraví

<https://www.cezdistribuce.cz/cs/bezpecnost/bezpecnost-a-ochrana-zdravi/bezpecne-s-elektrinou.html>

YouTube, Kdybych byla vlaštovkou

<https://www.youtube.com/watch?v=OLPJRH7QPpY>

Učení online - <http://www.pripravy.estranky.cz/clanky/prvouka/tazni-a-stali-ptaci.html>

Základní škola, Korálky zábavy a odpočinku

<https://www.zsstrachotice.cz/data/user/docs/%C5%A0VP%20pro%20z%C3%A1jm%C3%A9%20vzd%C4%9Bl%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD.pdf>

Příloha č. 1

O poslední vlaštovce

Eduard Petiška

Všichni ptáci neodlétají před zimou do teplých krajin. Ale vlaštovky by u nás v zimě umřely hlady. Chytají komáry a mouchy a komáři a mouchy v zimě nelétají.

A tak se na podzim vlaštovky slétají na elektrické dráty za vesnicí a chystají se, že spolu odletí. Jednou zase seděly na drátech a užuž chtěly odletět. Vtom se ozvala vlaštovka, která seděla až na konci řady: „Počkejte, sestřičky, chvíli. Ještě nám chybí vlaštovka z chalupy na stráni.“

Nejstarší vlaštovka řekla: „Proč bychom chvíli nepočkaly? Počkáme na poslední vlaštovku a odletíme s ní.“ Vlaštovky čekaly, poposedaly na drátě, občas jedna vylétla z řady a rozhlížela se a zase se vrátila. „Už letí poslední vlaštovka?“ ptaly se jí ostatní. „Neletí, ještě neletí,“ povídala vlaštovka, která si sedla vedle nich. Poslední vlaštovka nepřiletěla. Už zvonili ve vsi poledne. „Kde jen může být?“ vrtěly vlaštovky hlavami a přihlazovaly si zobáčkem peří. „Neměly bychom raději odletět bez ní?“

„Počkejte chvíli, jenom chvíličku,“ prosila vlaštovka na konci řady. „Chvíli můžeme počkat,“ řekla nejstarší vlaštovka. Čekaly chvíli a ještě chvíli a ještě. Ale poslední vlaštovka stále neletěla. Už chodily děti ze školy, už přijížděli domů první dělníci na kolech a motocyklech. „Doleť se podívat do chalupy na stráž,“ řekla nejstarší vlaštovka vlaštovce na konci řady, „snad se poslední vlaštovce něco přihodilo.“

Vlaštovka letěla na stráž. Tam měla poslední vlaštovka hnízdo ve chlévě vedle chalupy. Hnízdo bylo přilepené až u samého stropu. Ale poslední vlaštovka v hnízdě nebyla. Smutně letěla vlaštovka zpátky a řekla ostatním: „Byla jsem, sestřičky, v chalupě na stráni, ale poslední vlaštovku jsem nenašla.“

„Teď už čekat nemůžeme,“ volaly všechny, „do večera musíme být u velkého rybníka. To bychom tam nedoletěly. Odletíme bez poslední vlaštovky.“ Zvedly křídla, zakroužily nad silnicí a nad polem a zamířily k řece. Poslední vlaštovka o tom nevěděla. Létala nad zahradami. Slunce pěkně svítilo, a proto ještě tu a tam sezobla mušku.

Když se dost nalítala, posadila se na jabloňovou větev, dívala se nahoru na modré nebe a zase dolů na zelenou trávu. V trávě uviděla ježka. Ježek někam pospíchal. „Kampak, ježku, tak pospícháš?“ zavolala vlaštovka. „Pospíchám, vlaštovko,“ povídal ježek, „jak bych nespíchal, brzy bude zima a já ještě nenašel hezký koutek, kde bych se zahrabal do listů a přespal zimu.“

„Co to povídáš o zimě?“ divila se vlaštovka, „vždyť svítí slunce a právě jsem chytila mouchu.“ „Možná,“ řekl ježek, „že dneska hřeje slunce naposled. Pak už bude jen svítit a nezhřeje. Napadne sníh, a kde já pak najdu teplý koutek na přezimování?“

Vlaštovka slyšela o zimě nerada a ježkovi nevěřila. Odletěla ze zahrady, létá nad polem a uvidí křečku. Křeček nespíchá, odpočívá na sluníčku. Vlaštovka se zaraduje: „To jsem, křečku, ráda, že tě vidím. Málem bych byla uvěřila ježkovi. Pospíchal a pospíchal, že prý bude brzy zima. Ty nespícháš, vid! Slunce bude jistě dlouho svítit a hřát.“

„Proč bych pospíchal,“ říká křeček. „Už jsem se dost nasháněl. Nanosil jsem si do své díry zrní třeba na dvě zimy. Teď odpočívám. Pro mě za mě může sníh napadnout už dnes v noci.“ Vlaštovka se polekala. Letí a ohlíží se na slunce. „Vlaštovko, vlaštovko,“ uslyší volání. Na samém vršku vysokého smrku sedí veverka. „Kampak letíš?“ ptá se zvědavá veverka. „Hněvám se,“ povídá vlaštovka, „všichni mě straší, že bude brzy zima. Co říkáš ty, veverko?“

„Už jsem si nanosila do hnízda hromádku lískových oříšků,“ kývá veverka hlavou, „ale zdá se mi, že jich pořád ještě nemám dost. Loni jsem měla hlad. Zima byla dlouhá a zásoby mi nestačily.“

„Každý hovoří jen o zimě,“ říká vlaštovka, „poletím se podívat ke špačkovi a poradím se s ním.“ Špaček bydlil v budce na vysoké hrušni. Sedával na hrušni a hvízdal si písničku. Dneska špaček na hrušni neseděl. Na větvi seděla černobílá kočka a mhouřila oči. „I ty darebná kočko, že jsi špačka snědla!“ rozkřikla se vlaštovka. „Ráda bych ho byla snědla, mňau,“ protahovala se kočka, „ale už je pryč. Uletěl s ostatními špačky do teplých krajin. Bude brzy zima.“

Ted' se už vlaštovka nepotřebovala nikoho přeptávat. Letěla rychle za vesnici, ale vlaštovky tam nebyly.

„Tak to jsem opravdu poslední,“ řekla si vlaštovka, „musím letět za nimi, snad je ještě dohoním.“ Ostatní vlaštovky byly už u velkého rybníka a povídaly si o poslední vlaštovce. „Přijde zima a poslední vlaštovka umře hlady,“ povídá jedna. „Zmrzne,“ povídá druhá. „Ubohá vlaštovka,“ povídá třetí. „Tady jsem,“ zavolá nad nimi poslední vlaštovka.

„Tady je, tady je,“ křičí všechny vlaštovky, vítají poslední vlaštovku a létají kolem ní. Starý žabák, který seděl na plochem kameni, se šustotu vlaštovčích křídel tak polekal, že spadl po hlavě do rybníka. Myslil si, chudák, že se k rybníku vrátili čápi.

Příloha č. 2

Vlaštovky táhnou

Josef Václav Sládek

Vlaštovičko, leť,

už je na tě čas.

Listí žloutne, poletuje,

po strništi vítr duje,

bude brzo mráz.

Vlaštovičko, leť

na slunečný jih.

Pavouk babí léto spřádá,

muška též si pospí ráda,

až přiletí sníh.

Až ho napadne

kolem našich vrat,

i až bude Meluzína

kvíleti nám do komína,

budem vzpomínat.

Na tvůj letní zpěv,

kde ho zpíváš, kde?

Budem na svých mapách zvidat

a tvé hnízdo budem hlídat,

jak bys byla zde!

Přijde jaro zas,

ty se vrátíš sem.

Potkáš-li kde kousek štěstí,

můžeš nám ho též přinést

v naši českou zem!

Příloha č. 3

Korálky zábavy a odpočinku

*Korálky na šňůrku navlékáme,
všichni si vzájemně pomáháme,
korálky zábavy a odpočinku,
krátí nám v družince každou chvíli.*

*Závodíme, soutěžíme,
hru „fair-play“ se naučíme.
Herci jsou z nás od přírody,
k tomu máme skryté vlohy.*

*Tanec, zpěv a zábava,
náladu nám dodává.
Malujeme, tvoříme,
fantazii moříme.*

*Na vycházky chodíme,
o přírodě se učíme.
Vše co se naučíme,
srovnáme v hlavě,
v žádné soutěži neskončíme na dně.*

*Ať je teplo nebo zima,
v družince je vždycky prima.*

Příloha č. 4

ANKETA PRO VYCHOVATELE

Vážené kolegyně,

dovoluji si Vás požádat o váš názor k níže uvedeným otázkám prostřednictvím Ankety pro vychovatele. Předkládaná anketa je pro mě důležitou sondou z praxe a vaše odpovědi budou zpracovány pro potřeby bakalářské práce Portfolio profesního rozvoje Dagmar Vavřínkové.

Anketa je anonymní a za vaše odpovědi předem děkuji.

Dagmar Vavřínková

1. Uveďte délku vaší praxe ve výchovatelské činnosti.

2. Co si představujete pod pojmem „autorita vychovatele“?

3. Jaký význam přisuzujete komunikaci při budování autority vychovatele?

ANKETA PRO VYCHOVATELE

Vážené kolegyně,

dovoluji si Vás požádat o váš názor k níže uvedeným otázkám prostřednictvím Ankety pro vychovatele. Předkládaná anketa je pro mě důležitou sondou z praxe a vaše odpovědi budou zpracovány pro potřeby bakalářské práce Portfolio profesního rozvoje Dagmar Vavřínkové.

Anketa je anonymní a za vaše odpovědi předem děkuji.

Dagmar Vavřínková

1. Uveďte délku vaší praxe ve výchovatelství.

1. rok

2. Co si představujete pod pojmem „autorita vychovatele“?

Představuji si přirozenou autoritu a respekt, vyváženost, vstřícnost, ale vřelého vstřícného postupu k dětem.

3. Jaký význam přisuzujete komunikaci při budování autority vychovatele?

Komunikace má zásadní význam. Je potřeba po celý život člověka. Při budování autority vychovatele rozvíjí komunikace vztah mezi dítětem a vychovatelem. Čím je komunikace hlubší, tím víc rozumí vychovatel dítěti a získává tím větší autoritu.

ANKETA PRO VYCHOVATELE

Vážené kolegyně,

dovoluji si Vás požádat o váš názor k níže uvedeným otázkám prostřednictvím Ankety pro vychovatele. Předkládaná anketa je pro mě důležitou sondou z praxe a vaše odpovědi budou zpracovány pro potřeby bakalářské práce Portfolio profesního rozvoje Dagmar Vavřínkové.

Anketa je anonymní a za vaše odpovědi předem děkuji.

Dagmar Vavřínková

1. Uveďte délku vaší praxe ve výchovatelské činnosti.

9

2. Co si představujete pod pojmem „autorita vychovatele“?

Vychovatel, který má autoritu je respektovaný, spravedlivý, má zájem o děti a činnost, je také empatický, ovládá napříměřené emoce.

3. Jaký význam přisuzujete komunikaci při budování autority vychovatele?

Komunikace je velmi důležitá. Autorita úzce souvisí s komunikací - např. zajímavě motivovat děti k činnosti, řešení a zdůvodňování pravidel chování.

Příloha č. 5

Jak dlouho vykonáváš profesi vychovatelky?

Do školní družiny při základní škole jsem nastoupila před 5 lety jako vychovatelka, první rok na zkrácený úvazek, poté 3 roky s celým úvazkem a poslední rok vykonávám pozici vedoucí vychovatelky.

Chtěla jsi vždy být vychovatelkou?

V dětství jsem chtěla být učitelkou, hrála jsem si s kamarády na školu a vyučovala je, ale vystudovala jsem chemickou školu. První setkání s pedagogickým prostředím bylo v dospělosti prostřednictvím asistence u svého dítěte. Měla jsem možnost pozorovat každodenní dění ve škole a chuť se opětovně vzdělávat, tak jsem absolvovala kvalifikační studium pro získání odbornosti v oblasti Vychovatelství a nastoupila na volnou pozici vychovatelky.

Jaké představy jsi měla o vychovatelské profesi?

(zamýšlí se) Dáši, vždyť si mě pamatuješ, byla jsem nadšená, chtěla jsem s dětmi tvořit, hrát hry, číst si, rozvíjet je, ukazovat jim nové způsoby v zájmových činnostech, trávit čas venku. Ale bylo to obtížné, částečný úvazek znamenal čas od 12.30 hod do 15 hod včetně oběda a pobytu venku. Bylo to spíše o povinnostech, organizaci dětí, převádění do ostatních oddělení po obědě a nestíhání.

Jaká je realita po pěti letech?

(se smíchem – desátého je to dobrý, smějeme se obě) Vše se zlepšilo s plným úvazkem, ale nebyl to lék na všechny obtíže. Moje nadšení stále přetrvává, těším se na děti, mám je ráda a ráda jim naslouchám, letos mám prvňáčky a do oddělení jsem dobírala děti ze třetích tříd. Mojí představou je „rodinné“ oddělení, starší pomáhají mladším, chrání je, učí, provázejí...Jen zase ten čas, mají jinak konec vyučování, musí je obědovat jiná vychovatelka, a tak přicházejí do oddělení později, potřebují čas pro vlastní odpočinek a rekreaci. Snažím se vymyslet takové činnosti, které děti spojují napříč věkem.

Jaké přednosti má tvá práce?

Poskytuje mně velkou svobodu v činnostech zájmového vzdělání a bezprostřední kontakt s dětmi, mohu děti někam směřovat, vést je, ovlivňovat. Děti jsou upřímné, bez zábran, čas strávený s nimi je pro mě obohacující a stále mi práce s dětmi přináší obrovskou radost. Velkou předností této profese je rozdělení pracovní doby na přímou a nepřímou činnost. Nepřímá pracovní činnost je částečně vykonávána doma a poskytuje prostor k přípravě

na výchovně vzdělávací činnosti. Ale také je určena pro metodické sdružení, hodnocení akcí i práce vychovatelek, doprovody na akce školy a dohledy nad dětmi. Nerada bych říkala, že předností této práce je volno o prázdninách atd. Není to přednost v tom pravém slova smyslu, je to nutnost pro naši regeneraci, práce s dětmi je velmi náročná a mnohdy i přes veškerou snahu vyčerpávající.

S jakými obtížemi se setkáváš?

(znovu se směje a radí mi, ať to tam napíše sama, že to dobře znám... zvažní) Z pozice vychovatelky se setkávám s problémy dnešní doby, děti jsou neklidné, nesoustředěné, někdy těžko motivovatelné a lehce znuděné, ale na to se dá připravit. Horší je, že nás rodiče stále vnímají jako sociální službu. Nezříkáme se této činnosti a v malé míře jsme sociální službou, ale pestrost našich činností a akcí rozhodně vypovídá o vysokém nasazení školní družiny. A taky jako vedoucí vychovatelka velmi citlivě vnímám kolísající aktivitu vychovatelek a určitý způsob nesamostatnosti. Musíš je vést, nacházet stále nové cesty pro jejich motivaci, no a pak se všechno sloučí s přemírou administrativy na pozici vedoucí vychovatelky a je z toho nesnadný úkol, který mě velmi vyčerpává. Těžká je pro mě realita ztráty heren, snažíme se s vedením školy najít optimální řešení, ale ono vlastně neexistuje, prostě škola není nafukovací a kmenové třídy mají přednost.

Jaká by podle tebe měla být vychovatelka k dětem?

Usměvavá, klidná, vnímavá, milující, pozitivní, ale taky přísná, důsledná, organizačně schopná. Měla by být pro děti příkladem a umět je zaujmout. Přísná neznamena křičící.

Co ti přináší radost?

Radostí je pro mě spokojenost dětí, jejich úsměv, nadšení a veselí. Pokud dítě chodí do školní družiny rádo, je to pro mě největší odměna, obzvláště u starších dětí.

Jak vnímáš pojem „autorita“?

Pro mě je to, dáš, určitý vztah mezi lidmi, mezi vychovatelkou a dítětem, vztah utvářený vlivem na člověka, autorita vychovatelky vychází především z její osobnosti a také z role vychovatelky.

Mohou mít všichni vychovatelé autoritu?

Budu mluvit všeobecně a ty víš, že jsme spolu již mnohokrát o tom hovořily.

(zamyslí se...) Řeknu ti to takto: Nemohou ji mít, protože i přes neskutečný nedostatek pedagogických pracovníků, což znamená i vychovatelů, ne všichni jsou pro práci předurčení. A právě tito lidé nikdy autoritu nezískají, v tom jsou děti nemilosrdné.

Co preferuješ u komunikace s dětmi?

To, co jsi nás učila ty – naslouchejte a komunikujte. Vyprávím si s nimi a snažím se vžít do jejich dětské duše, vždyť jsou ve školní družině více s námi než doma s rodiči. Děti trpí nedostatkem času od rodičů, přesto, že je rodiče milují, není v dnešní uspěchané době na nic čas. Tvoříme si společně pravidla komunikace a snažíme se dodržovat vytýčené hranice.

Co je pro tebe v tomto povolání důležité?

Z pozice vedoucí vychovatelky říkám spolupracující a zdůrazňuji slovo spolupracující kolektiv vychovatelek, jejich týmová práce, spolehlivost, nasazení, práce na nových cílech. Snažím se posouvat naši družinu dál, chci vidět její vývoj a každodenní překážky překonávat s lehkostí. Z pozice vychovatelky samozřejmě děti.

Co je pro tebe nejdůležitějším úkolem ve vztahu k dětem?

Aby děti akceptovaly náš vztah, abych docílila vzájemné souhry. Chci je vést, motivovat, rozvíjet jejich osobnost, ukazovat možnosti a nechat je vybírat a volit si.

Jak se snažíš dobít energii?

(a zase ten její nakažlivý smích) Přijď se podívat do prvního šuplíku v herně (vím, že tam má schované čokolády a oplatky). Spokojenost dětí mě velmi dobíjí, zdařilá akce školní družiny, ale taky procházky v lese, kniha, relaxace, ticho, masáže, prostě čas sama pro sebe.

Co bys poradila začínajícím vychovatelům?

Dáš, nevím, zda o nějaké rady stojí... Ráda bych jim však řekla, že vzdělání je velmi důležité, ale není jediným receptem v této složité alchymii výchovy a vzdělávání. Ze začátku by se měli rozkoukávat, aby se zorientovali v chodu družiny, pozorovali dění, není dobré hned vše měnit a dělat jen po svém. A taky u dětí se vyplácí stanovit jasná pravidla, neplést si kamarádství s partnerským vztahem. Pokud dění v oddělení nefunguje podle určitého režimu a řádu, děti toho velmi brzy začnou zneužívat a cesta k jejich kázni je složitější a namáhavější. Taky bych jim poradila, aby rozložili svou energii ne do deseti školních měsíců, ale na několik let. Avelkým přáním by bylo, kdyby noví vychovatelé naslouchali zkušenostem starších, možná by v nich objevili autority, které jim mohou do vínku vychovatelství dát mnoho...

Příloha č. 6

PALESTRA®
Vysoká škola tělesné výchovy a sportu

Základní škola a Mateřská škola Frenštátek
Příspěvková organizace
199 09 Praha 9
206 25 000

Vysoká škola tělesné výchovy a sportu PALESTRA, spol. s r. o.
Pilská 9, Praha 9-Hostavice, IČO: 27132781

Zařízení k provádění vzdělávacích programů akreditovaných pro účely zákona č. 563/2004 Sb.,
akreditováno MŠMT ČR dne 20.12.2006 pod č.j.:29683/2006-25.

OSVĚDČENÍ O ZÍSKÁNÍ KVALIFIKACE

Po úspěšném ukončení vzdělávacího programu k získání pedagogické kvalifikace, dle § 16, zákona
č. 563/2004 Sb., akreditovaného na základě §25 a §27 č. 563/2004 Sb. dne 20.12.2006 pod
č.j.:28279/2006-25-654.

Jméno a příjmení: **Dagmar Vavřínková**

Datum a místo narození: 29. 8. 1975 Hodonín

Číslo osvědčení: VTL - VŠ - 13/105

Absolvoval(a) vzdělávací program:

Vychovatelství

Pro pracovní činnost:

Vychovatel, pedagog volného času

Kurz proběhl v období od 9. 3. 2013 do 26. 7. 2013 v rozsahu 276 vyučovacích hodin

Jmenovaný(á) vykonal(a) úspěšně závěrečné zkoušky.

V Praze dne 7. září 2013

Šauerová
PhDr. Markéta Šauerová, Ph.D.
předseda zkušební komise

M. Špačková
Mgr. Milena Špačková
statutární zástupce vzdělávacího
zařízení

Vysoká škola tělesné výchovy a sportu
PALESTRA, spol. s r. o.
Pilská 9, 198 00 Praha 9
tel./fax: 286 852 080

L.S.

OLCHAVOVÁ.CZ

OSVĚDČENÍ

Dagmar Vavřínková

datum narození: 29. srpna 1975
absolvoval/a v Praze dne 1. prosince vzdělávací akci

Praha 5
30. listopadu 2017

JAK EFEKTIVNĚ KOMUNIKOVAT S RODIČI VE ŠKOLE A ŠKOLNÍ DRUŽINĚ?

akreditovanou MŠMT v systému DVPP
pod číslem MŠMT 861/2017-2-45 v rozsahu 8 vyučovacích hodin

Dita Olchavová
Vrchlického 74
Praha 5
IČ 05674212

Osvědčení o absolvování vzdělávací akce

Jméno a příjmení : *DAGMAR VAJŘIŇKOVÁ*
Datum narození : *29. 8. 1975*
Místo narození : *HODONÍN*

Absolvoval(a) v systému DVPP vzdělávací program s názvem

Jak získat a udržet autoritu

Místo konání : Praha, Základní škola Na Smetance

Datum konání : 18.02.2016

Rozsah : 8 hodin

čj. akreditace MŠMT : 37490/2014-2-904

Lektor : Svobodová Dana

Vydal : DESCARTES, v.o.s. se sídlem ve Svratouchu 104; IČ: 26008530

Praha, Základní škola Na Smetance

Dne 18.02.2016

DESCARTES v.o.s.
539 42 Svratouch 104
Tel : + 420 777 815 805
IČO : 26008530

za DESCARTES, v.o.s.
Mgr. Radka Pokorná, jednatelka

Osvědčení o absolvování vzdělávací akce

Jméno a příjmení : *DAUMAR VAVŘÍNKOVÁ*

Datum narození : *29.8. 1975*

Místo narození : *HODONÍN*

Absolvoval(a) v systému DVPP vzdělávací program s názvem

Hry pro rozvoj komunikace a spolupráce

Místo konání : Praha, Základní škola Na Smetance

Datum konání : 10.04.2017

Rozsah : 6 hodin

čj. akreditace MŠMT : 158/2016-3-32

Lektor : Hlavičková Lenka

Vydal : DESCARTES, v.o.s. se sídlem ve Svratouchu 104; IČ: 26008530

Praha, Základní škola Na Smetance

Dne 10.04.2017

DESCARTES v.o.s.
539 42 Svratouch 104
Tel.: + 420 777 815 805
IČO: 26008530

za DESCARTES, v.o.s.
Mgr. Radka Pokorná, jednatelka